

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Juridiikka

2010

Jarna Kuvaja

KUOLINPESÄN HALLINTO OSAKKAAN SILMIN

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jarna Kuvaja

Kuolinpesän hallinto osakkaan silmin

Kuolinpesän hallintoon kuuluu monenlaisia oikeudellisia toimia. Pesän haltuunotto, perunkirjoitus ja omaisuuden jako ovat kuolemantapauksen jälkeisiä toimia, joihin pesän osakkaiden tulee ryhtyä pesää hoitaakseen.

Tässä opinnäytetyössä perehdytään kuolinpesän hoitoon liittyviin toimiin. Kuolinpesän osakkaiden on mahdollista hoitaa suurin osa näistä toimista itse, mutta he voivat turvautua myös muiden tahojen apuun. Työssä tutustutaan perintöasioihin liittyvien henkilöiden rooliin, tutkitaan testamentin ja avioehdon vaikutusta perinnönjakoon sekä selvitetään perunkirjoitukseen liittyviä velvollisuuksia. Lisäksi pyritään selvittämään varsinaiseen perinnönjakoon liittyviä toimia sekä käsittelemään myös perintöverotusta. Erityistä huomiota on kiinnitetty kaikkiin niihin tehtäviin ja velvollisuuksiin, jotka pesäosakas voi yksin tai yhdessä muiden osakkaiden kanssa hoitaa itse ilman ulkopuolisten tahojen apua.

Työn on laadittu oppaaksi kuolinpesän osakkaille. Tarkoituksena on selvittää osakkaiden oikeuksia ja velvollisuuksia kuolinpesän hoidossa sekä selvittää näiden toimintamahdollisuuksia perintöön liittyvissä asioissa. Lesken asemaan on myös kiinnitetty huomiota, vaikkei leski aina olekaan pesän osakas kuin omaisuuden ositukseen asti.

Erityistä huomiota on kiinnitetty työn selkokielisyyteen. Asiat pyritään selittämään mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkeästi, jotta juridiikkaan perehtymätönkin lukija ymmärtäisi, mistä on kysymys. Työ on kuitenkin aiheeltaan lähes jokaista jossain vaiheessa koskettava ja siksi aina ajankohtainen.

Kuolinpesän hallintoon liittyviä toimia on selvitetty laajan oikeudellisen kirjallisuuden, aiheeseen liittyvän lainsäädännön sekä oikeustapausten avulla. Varsinkin perintöverotus on viime vuosina herättänyt median kiinnostuksen.

ASIASANAT:

Perinnönjako, testamentti, perunkirjoitus, perintövero

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business Administration | Law

November 2010 | 49

Tapio Jaakkola

Jarna Kuvaja

Administration of Estate from Viewpoint of the Party to an Estate

The administration of estate of a deceased person contains many legal acts. A party to an estate need to take the estate into their possession, arrange the estate inventory and the distribution of the inheritance. All this has to be done after the person's death.

This bachelor's thesis is focused on legal acts involved in the estate of deceased person. It is possible for the party to an estate to take care of the legal acts by themselves, but they can rely on professional assistance as well. This thesis will help to understand what is a marriage settlement agreement or a will and what they have to do with the estate of a deceased person.

Special attention is paid to all those acts that parties to an estate can take care by themselves without any professional help. The thesis also concerns estate inventory, distribution of an inheritance and estate tax with clarifying examples.

The thesis was written in a form of a guidebook. The purpose for this is to inform all of the parties to an estate about their rights and obligations in the estate of a deceased person. The widow's position is also considered with care even though the widow is not always a party to an estate. Special attention is paid to the language. Judicial language is often hard to understand, if one does not have a legal degree. The text should be simple and easy to understand so that everyone could understand it without any problems.

The source of information was wide from laws to supreme courts legislations and newspaper articles. Especially the estate tax has opened some discussion in the media in the past few years.

KEYWORDS:

Distribution of an inheritance, will, estate inventory, estate tax

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 KUOLINPESÄN OSAKKAAT	6
2.1 Perimysjärjestys	6
2.2 Avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset ja ottolapset	7
2.3 Leski	9
2.3.1 Avioehtosopimus	10
2.3.2 Tasinkoprivilegi	11
2.4 Avopuoliso ja rekisteröity parisuhde	11
2.5 Testamentinsaaja	12
3 TESTAMENTTI	12
3.1 Yleistä testamentista	13
3.2 Testamentilla määrättävästä omaisuudesta	14
3.3 Testamenttia koskevat oikeussäännöt	14
3.4 Testamentin tekemisen menettelytavat	15
3.4.1 Muotomääräykset	15
3.4.2 Todistajat	17
3.5 Testamentin moittiminen	18
3.6 Perinnöttömäksi tekeminen ja perintöoikeuden menettäminen	20
4 PESÄN SELVITYS	21
4.1 Kuolinpesän selvityksestä	21
4.2 Kuolinpesän hallinta	22
4.3 Pesän selvitykseen kuuluvat tehtävät	23
4.4 Kuolinpesän ylivelkaisuus	24
4.5 Kuolinpesän jättäminen jakamattomaksi	25
5 PERUNKIRJOITUS	26
5.1 Perunkirjoitus ja sen ajankohta	26
5.2 Perunkirjoitustilaisuus	27
5.3 Uskotut miehet	27
5.4 Perukirja	28
6 PERINNÖN JAKO	30
6.1 Testamentin tiedoksianto	30
6.2 Testamentin moitekanne	30
6.3 Testamentin löytyminen perinnönjaon jälkeen	31

6.4 Ositus	32
6.4.1 Tasinkoprivilegin vaikutus ositukseen	33
6.4.2 Avioehtosopimus	34
6.4.3 Lakiosa	35
6.5 Perinnönjako ja sen voimaantulo	35
7 VEROTUS	36
7.1 Kuolinpesän verotus	36
7.2 Perintöverotus	37
7.3 Omaisuuden arvostus	38
7.4 Veroluokat	39
7.5 Puoliso- ja alaikäisyysvähennykset	42
8 NYKYISYYS JA TULEVAISUUS	43
8.1 Nykyisyys	43
8.2 Tulevaisuus	44
8.2.1 Avoliittolaki	44
8.2.2 Muutokset perintökaareen	46
KUVIOT	
Kuvio 1. Perimysjärjestys.	7
TAULUKOT	
Taulukko 1. I Perintöveroluokka.	41
Taulukko 2. II Perintöveroluokka.	41

1 Johdanto

"Ei sillä, että pelkäisin kuolla. En vain halua olla läsnä, kun se tapahtuu." Woody Allen

Jokainen törmää jossain elämänsä vaiheessa perintöasioihin. Kaiken tunnekuohun keskellä ei välttämättä tule ajatelleeksi kuolemaan liittyviä juridisia velvollisuuksia, kuten perunkirjoitusta, ositusta ja perinnön jakoa. Monesti on helpompaa antaa kuolemaan liittyvät juridiset toimet jonkun muun hoidettavaksi.

Perintöasioiden ymmärtäminen helpottaa kuitenkin kuolinpesän osakkaiden omien etujen valvomista. Kaikille ei ole itsestään selvää mikä esimerkiksi lakiosa on, kuka sen saa ja miten. Testamentti voi tuoda monelle läheiselle yllätyksen, joka ei välttämättä tunnu oikeudenmukaiselta. Vaikka vainajan viimeistä tahtoa tulisikin kunnioittaa, voi testamentissa tai sen tulkinnassa ilmetä virheitä.

Yleensä kuolema lakaistaan maton alle. Siitä ei puhuta mielellään etukäteen eikä sitä haluta pohtia jälkeenpäin. Kuolemaan liittyvät velvollisuudet halutaan hoitaa äkkiä, jotta asia voidaan unohtaa. Omaisetkin keskittyvät mieluummin suremiseen, kuin juridisten asioiden pohtimiseen, silti perintöasioiden huolellinen hoitaminen säästää monelta murheelta myöhemmin.

Perintöasiat herättävät usein myös voimakkaita tunteita. Järki ja tunteet kohtaavat harvoin asioissa, jotka koetaan äärimmäisen henkilökohtaisiksi. Perintöasioista riitely ei ole mitenkään harvinaista ja pitkätkin sukuriidat saattavat saada alkunsa juuri perintöön liittyvistä asioista. Kun perintöasioihin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista ollaan tietoisia, saatetaan välttyä monelta riidalta. Näin elämä voi jatkua kuoleman jälkeenkin.

2 Kuolinpesän osakkaat

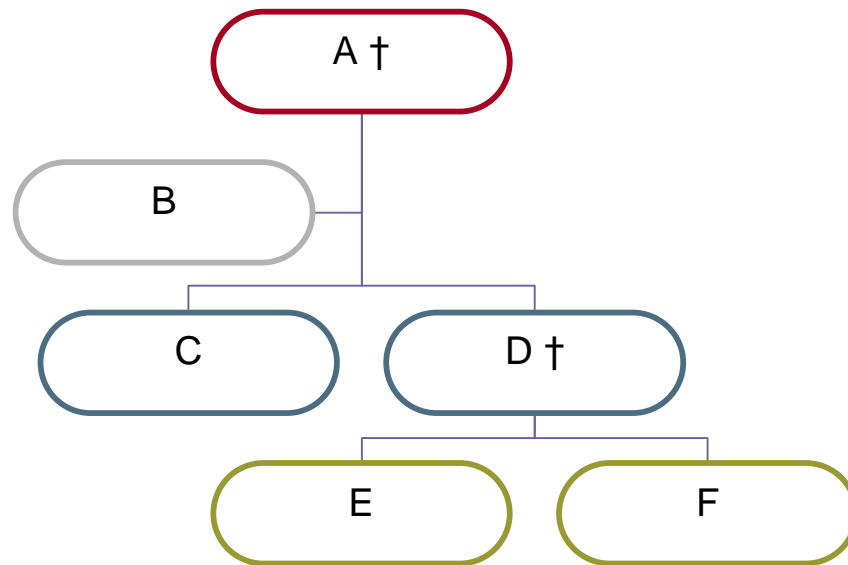
2.1 Perimysjärjestys

Perimysjärjestys on määritelty perintökaareissa (5.2.1965/40). Laissa perilliset on jaettu parenteeleittain riippuen perillisen suhteesta perittävään.

Ensimmäisen parenteelin muodostavat kuolleen rintaperilliset eli tämän lapset. Jos perittävän lapset ovat kuolleet, siirtyy perimysoikeus näiden lapsille ja lapsenlapsille. Tässä parenteelissa sijaantulo-oikeus on rajaton. (Norri 2007, 76.) Sijaantulo-oikeudella tarkoitetaan sitä, että jos perittävän lapsi on kuollut, siirtyy perintö tämän lapsille. Jos lapsenlapsi on kuollut, siirtyy perintö tämän lapsille ja niin edelleen.

Kukin lapsista saa perinnöstä yhtä suuren osan, ellei testamentissa ole muuta määrätty. Joka tapauksessa rintaperillisellä on oikeus lakiosaan, joka on puolet siitä määrästä, joka hänelle muuten olisi tullut. (Norri 2007, 102.) Jokainen haara saa perinnöstä yhtä suuren osan, joka jaetaan haaran jäsenten kesken tasan (Perintökaari 5.6.1965/40).

Kuvio 1 selventää perimysjärjestystä. A ja B olivat avioliitossa. A kuoli. Tässä tapauksessa testamenttia ei ole, joten A:n omaisuus jaetaan kahden rintaperillisen, C:n ja D:n kesken tasan. Koska D oli kuollut jo aikaisemmin, saavat hänen lapsensa tämän osuuden. D:n osuus jakautuu siis E:n ja F:n kesken tasan. Jos D olisi edelleen elossa, eivät hänen lapsensa saisi osuutta isovanhempansa perinnöstä.

Kuvio 1. Perimysjärjestys.

Toisen parenteelin muodostavat perittävän vanhemmat. Jos perittävällä ei kuollessaan ollut rintaperillisiä, perivät hänen vanhempansa kumpikin puolet omaisuudesta. Jos perittävän isä tai äiti on kuollut, perivät kuolleen veljet ja sisaret tai näiden lapset. Tässäkin kohtaa sijaantulo-oikeus on rajaton. (Aarnio & Kangas 2009, 128–129.) Toisin sanoen, jos perittävän vanhempi ei ole elossa, perintö menee hänen lapsilleen ja lapsenlapsilleen.

Kolmannen parenteelin muodostavat perittävän isovanhemmat. Kolmas parenteeli harvemmin perii, mutta sellainen on kuitenkin lakiin luotu. Jos siis muut perilliset ovat kuolleet tai heitä ei ole alun alkaen ollutkaan, perivät isovanhemmat. Tässä parenteelissa ei ole rajatonta sijaan tulo-oikeutta. Perimyoikeus katkeaa perittävän setiin, enoihin ja täteihin. Serkut eivät siis peri. (Aarnio & Kangas 2009, 131.)

2.2 Avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset ja ottolapset

Avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi perii äitinsä ja tämän sukulaiset samalla tavalla kuin avioliitossa syntynyt lapsi. Jos lapsi on tunnustettu tai lapsen isä on vahvistettu, perii lapsi myös isänsä ja tämän sukulaiset, kuten avioliitossa syntynyt lapsi. (Koponen 2005, 10.)

Tunnustamismenettely oli käytössä 30.9.1976 asti. Tämän jälkeen tuli käyttöön isyyden vahvistaminen. Laissa olevan ylimenosäännön mukaan, tunnustamattomat lapset saattoivat hakea isyyden vahvistusta 1.10.1981 asti. Jos vahvistusta ei haettu määräaikaan mennessä, perintöoikeus isään ja tämän sukulaisiin jäi lopullisesti saamatta. (Norri 2007, 76.)

Jos lapsi on syntynyt 1.10.1976 tai myöhemmin, perii hän äitinsä ja tämän sukulaiset sekä isänsä, jos isyys on tunnustettu tai vahvistettu. Tällöin myös isän sukulaisilla on oikeus periä avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi. (Aarnio & Kangas 2009, 78.) Isyyslain (5.9.1975/700) mukaan lapsen äiti voi kieltäytyä isyyden selvittämisestä. Saman lain mukaan lapsella on kuitenkin oikeus ajaa isyyden vahvistamista koskevaa kannetta täysi-ikäiseksi tultuaan.

Ottolapsen perintöoikeus ottovanhempiinsa on samanlainen kuin muillakin lapsilla. Ottolapsi ei peri biologisia vanhempiaan, sillä adoptio katkaisee juridiset sukulaisuussuhteet ottolapsen biologisiin vanhempiin. Kuitenkin ennen 1.1.1980 tapahtuneet adoptiot eivät katkaise tätä suhdetta, vaan ottolapsi perii sekä biologiset että ottovanhempansa. (Koponen 2005, 10; Norri 2007, 76.)

Ennen 1.1.1980 perustetuissa ottolapsisuhteissa perimyssäännöt poikkesivat nykyisistä. Sen aikaisissa säännöissä ottolapsi peri ottovanhempansa. Hänen perimysoikeutensa katkesi kuitenkin siihen. Ottolapsi ei siis peri esimerkiksi ottovanhempiensa vanhempia. Jos ottolapsi kuolee ennen ottovanhempiaan, perivät tämän lapset myös vanhempansa ottovanhemman. (Norri 2007, 76.) Tämä siis tarkoittaa, että ottolapsen lapsilla on perimysoikeus vanhempansa ottovanhempiin. On syytä vielä huomata, että ottolapsisuhdetta ei voida sen vahvistamisen jälkeen purkaa (Aarnio & Kangas 2009, 96).

Ottolapsen kuollessa ilman rintaperillisiä eli lapsettomana, perivät ottovanhemmat ottolapsensa. Perintöoikeus katkeaa tähän tarkoittaen, että esimerkiksi ottoäidin veli ei enää peri. Vanhassa laissa on lisäksi eräs poikkeus: se omaisuus, minkä ottolapsi on saanut perintönä, testamentilla tai lahjana luonnollisilta sukulaisiltaan, menee perintönä takaisin luonnollisille sukulaisille eivätkä ottovanhemmat peri tällaista omaisuutta. (Norri 2007, 77.)

2.3 Leski

Jos vainaja oli kuollessaan naimisissa eikä hänellä ollut rintaperillisiä, leski saa perinnön. Tähän perintöoikeuteen ei vaikuta se, oliko puolisoilla avio-oikeutta toistensa omaisuuteen vai oliko se suljettu pois avioehdolla. Asiaan vaikuttaa kuitenkin mahdollinen vireillä oleva avioero. Mikäli avioerohakemus on jätetty ja harkinta-aika on kulumassa, ei puolisoilla ole perintöoikeutta toisen omaisuuteen. (Norri 2007, 80.)

Vaikka aviopuolisoilla ei olisi yhteisiä lapsia, mutta kuolleella puolisoilla on aikaisemmasta avioliitosta tai liiton ulkopuolisia lapsia, syrjäyttävät nämä kuolleen puolison rintaperillisinä lesken perijän asemasta. (Norri 2007, 80.) Leskellä ei Suomessa ole lakiosaoikeutta, joten perittävä voi testamentilla syrjäyttää lesken perillisen asemasta kokonaan (Mikkola 2010, 55).

Lesken perimysoikeus sijoittuu parenteelijärjestelmässä ensimmäisen ja toisen parenteelin väliin (Norri 2007, 80). Toisin sanoen, ensimmäisen parenteelin puuttuessa omaisuus menee kokonaan leskelle, eikä perittävän vanhemmille. Kuten aikaisemmin todettiin, ensimmäisen parenteelin muodostivat siis perittävän lapset ja lapsenlapset ja niin edelleen.

Leskellä on oikeus hallita pesää jakamattomana, jollei rintaperillisten vaatimuksista tai perittävän testamentista muuta johdu. Rintaperillisten tai testamentinsaajan vaatimuksista huolimatta leski saa pitää hallinnassaan puolisoiden yhteisenä kotina pidetyn asunnon. (Perintökaari 5.2.1965/40.) Pelkästään hallintaoikeuden perusteella leski ei kuitenkaan ole pesän osakas (Koponen 2005, 11). Jos rintaperilliset esittävät lakiosavaatimuksen, ei leski voi pitää pesää jakamattomana. Pesän jättämistä jakamattomaksi käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.

Leski ei ole pesän osakas, jos hänellä ei ole avio-oikeutta ensiksi kuolleen puolison omaisuuteen (Puronen 2008a, 24). Toisin sanoen jos avio-oikeus on avioehdolla suljettu pois, ei leski ole pesän osakas.

2.3.1 Avioehtosopimus

Kummallakin puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen. Avio-oikeus kohdistuu sekä omaisuuteen, joka puolisoilla on avioliittoon mentäessä, että avioliiton aikana kertyneeseen omaisuuteen. (Norri 2007, 38.)

Puolisot voivat avioehdolla rajoittaa avio-oikeutta. He voivat sopia, että kummallakaan puolisoista ei ole avio-oikeutta toisen omaisuuteen ja tällä tavoin siirtää omaisuuden avio-oikeuden ulkopuolelle. Avioehdossa voidaan myös sopia vain tietyn omaisuuden kuuluvan avio-oikeuden ulkopuolelle tai niin, että vain toisella osapuolella ei ole oikeutta toisen omaisuuteen. (Norri 2007, 38.) Tämä tarkoittaa, että eron sattuessa vain esimerkiksi vaimolla on avio-oikeus miehensä omaisuuteen, mutta miehellä ei vaimonsa omaisuuteen. Näin ollen miehen omaisuus jaettaisiin tasan puolisoitten kesken, mutta vaimon omaisuus jätettäisiin kokonaan osituslaskelmien ulkopuolelle.

Puolisot voivat myös sopia, että avioehto on voimassa vain avioeron sattuessa. Kuolemantapauksessa avioehtoa ei tällöin sovellettaisi, vaan omaisuus jaettaisiin normaalisti avio-oikeus säännösten mukaisesti. (Norri 2007, 47.) Avioehdolla voidaan siis sopia jaosta tilanteen edellyttämällä tavalla. Puolisot voivat avioehdolla sopia avio-oikeuden toteutumisesta parhaaksi katsomallaan tavalla. Perusteltua on käyttää kuoleman varalta erilaista ehtoa, sillä kuolemantapaus voi tulla myös täytenä yllätyksenä ja aiheuttaa näin taloudellista ahdinkoa leskelle.

Avioehto on muotomääräinen sopimus. Avioehtosopimus on tehtävä kirjallisesti ja se on päivättävä sekä allekirjoitettava. Avioehtosopimukseen vaaditaan myös kaksi esteetöntä todistajaa, jotka allekirjoituksillaan todistavat avioehtosopimuksen oikeaksi. Avioehto on rekisteröitävä miehen tai vaimon kotipaikan maistraatissa. Avioehdon muutokset tai avio-oikeuden palauttaminen on myös rekisteröitävä maistraattiin. (Norri 2007, 39.)

2.3.2 Tasinkoprivilegi

Avoliittolain (13.6.1929/234) mukaan puolisoiden omaisuus on erillistä. Minkä puolisot omistavat ennen avioliittoa tai hankkivat sen avioliiton aikana, on toisen kuollessakin tämän omaisuutta. Leski pitää oman omaisuutensa ja kuolleen perilliset jakavat tämän omaisuuden.

Aina ei kuitenkaan ole varmaa mikä omaisuus kuuluu kenellekin. Tällaisen omaisuuden aviopuolisot omistavat puoliksi, ellei muuta ole sovittu. Myös lahjaksi saatu omaisuus on yhteistä riippumatta siitä keneltä ne on saatu. (Norri 2007, 374.)

Tasinkojaossa on kyse siitä, että enemmän omistavalta puolisolta siirtyy vähemmän omistavalle puolisolle omaisuutta. Tarkoituksena on toteuttaa avio-oikeutta tasaamalla puolisoiden omaisuus. (Norri 2007, 376.) Omaisuus tasataan tasan silloin, kun sitä ei ole avioehdolla rajoitettu.

Tasinkoprivilegiä eli lesken tasinkovaadetta käsitellään laajemmin osituksen yhteydessä kappaleessa 6.4.1.

2.4 Avopuoliso ja rekisteröity parisuhde

Avopuoliso ei ole pesän osakas ilman testamenttia. Jos avopuoliso saa kuolleelta puolisolta testamentilla omaisuutta, verotus määrätään toisen veroluokan mukaan (ks. 7.4). Jos avopuolisoilla on tai on ollut yhteinen lapsi tai he ovat aikaisemmin olleet avioliitossa, määrätty perintövero ensimmäisen veroluokan mukaan. (Koponen 2005, 13.)

Omaisuuden erillisuus korostuu erityisesti avoliitossa. Omaisuus on sen osapuolen, jonka nimissä se on. Rahoitus tai muu vastaava ei yleensä riitä omistussuhteen muuttamiseen, mutta se voidaan huomioida velkana tai työpalkkasaatavana. (Koponen 2005, 12.)

Rekisteröidyssä parisuhteessa olevat rinnastetaan perintöoikeudessa ja verotuksessa aviopuolisoihin. Laki rekisteröidystä parisuhteesta (9.11.2001/950) tuli voimaan 1.3.2002, jonka jälkeen parisuhteensa on voinut

rekisteröidä. Rekisteröidyssä parisuhteessa osapuolilla on avio-oikeuden mukainen oikeus toistensa omaisuuteen, ellei tätä oikeutta ole avioehdolla rajattu. (Koponen 2005, 14.) Rekisteröidyn parisuhteen osapuoli on siis pesän osakas samalla tavoin kuin leski.

2.5 Testamentinsaaja

Testamentinsaajan osakkuus riippuu testamentin tyypistä. Yleistestamentilla määrätään kaikesta omaisuudesta tai sen murto-osasta. Yleistestamentin saaja tulee pesän osakkaaksi ja osallistuu näin pesän hallintoon. (Koponen 2005, 11.)

Erytisjätkisäädöksen eli legaatin saaja ei ole pesän osakas. Hänellä ei siis ole osakkaalle kuuluvia oikeuksia tai velvollisuuksia. Legaatinsaajan oikeus on testamentissa määrätty etuuskohtaisesti. Hänelle tuleva omaisuus on siis erikseen määritelty. Tämä tarkoittaa sitä, että testamentin tekijä on määrännyt jonkin tietyn omaisuuden eli legaatin meneväksi tietylle henkilölle tai muulle taholle. (Puronen 2008b, 116–117) Tällainen omaisuus voi olla esimerkiksi jokin tietty esine tai osake. Legaatinsaajalla ei siis ole pesässä muuta oikeutta, kuin oikeus tuon tietyn testamentilla määrätyn omaisuuden saamiseen hallintaansa.

Testamentinsaaja on pesän osakas vaikka hänen oikeutensa pesään olisi riidan alainen. Riidanalaisuuden syynä voi olla esimerkiksi epäselvyys isyysuhteessa tai testamentin määräys, joka rikkoo perillisten lakiosaoikeutta. (Puronen 2008a, 24.)

Tässä kohtaa on syytä mainita, että kuolinpesän velkojat eivät ole pesän osakkaita, vaikka heillä onkin saatavia pesästä (Puronen 2008a, 24).

3 Testamentti

"Kun suomalainen tekee testamentin, se on usein hänen laitimmainen vaatimuksensa, todellinen viimeinen tahto, jota ryhdytään panemaan paperille vasta kuoleman jo kolkutella" (Norri 2007, 93).

3.1 Yleistä testamentista

Testamentti ilmentää tekijänsä viimeistä tahtoa. Se on yksipuolinen tahdonilmaisu siitä, miten testamenttaaja haluaa omaisuutensa jaetavan. Testamenttausvapaus takaa perittäville mahdollisuuden päättää haluaako hän jakaa omaisuutensa jollakin tietyllä tavalla vai jättää sen perintökaaren mukaisille perillisilleen. (Mikkola 2010, 91.)

Testamentin voi tehdä 18 vuotta täyttänyt tai nuorempi, jos tämä on tai on ollut naimisissa. 15 vuotta täyttänyt voi testamentata sen omaisuuden, jonka hän on omalla työllään ansainnut. (Norri 2007, 94.) Vaikka testamentin voi tehdä hyvinkin nuorella iällä, ei se kuitenkaan ole kovin yleistä.

Testamentintekijältä vaaditaan myös tervejärkisyyttä. Tällä tarkoitetaan sitä, että testamentintekijän on oltava siinä määrin terve, että hän kykenee ymmärtämään tekojensa seuraukset ja tarkoituksen. Näin ollen testamenttia ei voi pätevästi tehdä sellainen henkilö, jolla on esimerkiksi mielisairaus, joka vaikuttaa hänen kykyynsä ymmärtää tekojaan. (Norri 2007, 94.)

Omaisuuttaan ei voi testamentata aivan mielensä mukaan. Ennen vuotta 1931 oli mahdollisuus perustaa sääntöperintö, jolla omaisuus siirtyi sukupolvelta toiselle ilman, että perinnön sen hetkinen haltija saattoi myydä tai määrätä tuosta omaisuudesta testamentilla. Tällaiset sääntöperinnöt kiellettiin vuonna 1931. (Norri 2007, 95.)

Nykyään perittäville omaisuudelle on mahdollista asettaa ensisijainen ja toissijainen saaja. Ensisijaisena saajana voi olla henkilö, joka elää testamentintekijän kuolinhetkellä tai on sitä ennen siitetty ja syntyy sittemmin elävänä. Toissijaisena testamentinsaajana voi olla sekä testamentintekijän kuollessa elävä henkilö että sellaisen henkilön vielä syntymättömät lapset. Omaisuus siirtyy toissijaiselle saajalle viimeistään edellisen saajan kuollessa. (Norri 2007, 95–96.)

Testamentti on asiakirjana henkilökohtainen oikeustoimi. Testamentin voi siis laatia yksin, kunhan noudattaa testamentin tekemisen muotomääräyksiä.

Monimutkaista testamenttia laadittaessa saatetaan kuitenkin joutua käyttämään ulkopuolista apua. Testamentin toimeksiannon saajan tulee suhtautua tehtävänsä huolellisesti. Testamentin tekijän viimeinen tahto ei aina ole testamenttiasiakirjan laatijalle selvä. Tahdon selvittämiseen tulisi uhrata aikaa ja vaivaa ja itse asiakirjan laatimisessa noudatettava erityistä huolellisuutta. Pahimmassa tapauksessa voidaan päätyä tilanteeseen, jossa huolimattomasti laadittu testamentti julistetaan pätemättömäksi. (Aarnio & Kangas 2008, 90-91.)

3.2 Testamentilla määrättävästä omaisuudesta

Yksinäinen eli naimaton tai eronnut voi määrätä testamentilla kaikesta omaisuudestaan. Jos hänellä kuitenkin on rintaperillisiä eli lapsia, ovat nämä oikeutettuja lakiosaan. (Norri 2007, 97.) Vaikka perittävä olisi testamentilla määrännyt koko omaisuudestaan, on rintaperillisillä siitä huolimatta oikeus vaatia ja saada lakiosansa.

Naimisissa olevat voivat tehdä keskinäisen testamentin tai määrätä kumpikin omasta omaisuudestaan. Tällöinkin on huomioitava rintaperilliset lakiosavaatimuksineen. Testamentilla jollekin määrätty omaisuus otetaan testamentin tehneen osasta omaisuutta. (Norri 2007, 97.) Tämä tarkoittaa, että toisen puolison kuollessa testamentti otetaan siitä osasta, joka jää osituksen jälkeen. Osituksessa on huomioitava mahdollinen tasinkovaade. Tasinkoprivilegistä tarkemmin luvussa 6.5.1.

Leskeen sovellettavat säännöt riippuvat siitä, onko leski mennyt uudelleen naimisiin vai ei. Loogista siis on, että jos leski ei ole mennyt uusiin naimisiin sovelletaan häneen naimattoman sääntöjä. Jos hän on mennyt uusiin naimisiin, sovelletaan naimisissa olevan sääntöjä.

3.3 Testamenttia koskevat oikeussäännöt

Testamenttia koskevat oikeussäännöt määritellään perintökaareissa (5.2.1965/40).

Testamentin tekijän on allekirjoitettava testamentti ja tunnustettava allekirjoituksensa kahden todistajan läsnä ollessa (Perintökaari 5.2.1965/40). Jos testamentintekijä ei esimerkiksi sairautensa vuoksi pysty itse allekirjoittamaan testamenttia, hän voi pyytää toista tekemään tämän puolestaan. Jotta tällaista menettelyä voidaan käyttää, on testamentintekijän todella oltava täysin kykenemätön kirjoittamaan nimeään. (Norri 2007, 115.)

Testamentti on siis tehtävä kirjallisesti kahden todistajan ollessa yhtä aikaa läsnä. Todistajat eivät siis voi eri aikoina allekirjoittaa ja siten todistaa testamenttia oikeaksi. Todistajien tulee tietää, että allekirjoitettava asiakirja on testamentti. Sisällön testamentintekijä voi kuitenkin halutessaan pitää salassa. (Perintökaari 5.2.1956/40.)

3.4 Testamentin tekemisen menettelytavat

3.4.1 Muotomääräykset

Muotomääräyksillä on useita tehtäviä testamentin oikeusvarmuuden toteuttamisessa. Niiden avulla pyritään varmistamaan, että testamentti on syntynyt harkinnan tuloksena, eikä äkkipikaisena päätöksenä. Lisäksi määrämuodoilla pyritään varmistamaan testamentin tekijän viimeisen tahdon ilmaisua aiotulla tavalla. Määrämuodolla on myös pyritty edistämään sitä, että testamentin on laatinut oikea henkilö eli se, jolla on oikeus määrätä omaisuudestaan. (Aarnio & Kangas 2008, 94–95.)

Aina vuoteen 1954 asti testamentti voitiin tehdä suullisesti ilman muotomääräyksiä. Koska testamentit pystyttiin laatimaan kevein keinoin, myös niiden riitauttaminen kävi helposti. Takeita testamentin tekijän todellisesta tahdosta ei juuri ollut mahdollista saada. Vuoden 1954 jälkeen lakiin lisätty muotovaatimus koskee ainoastaan testamentin tekemistä. Testamentin pystyy edelleen peruuttamaan ilman erityisiä muotomääräyksiä. (Aarnio & Kangas 2008, 146–147.)

Jos testamentintekijä on peruuttanut testamentin siinä järjestyksessä kuin se tulee tehdäkin, on testamentti siltä osin peruttu. Jos testamentintekijä joillakin muilla tavoilla osoittaa, ettei testamentin määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, on testamentti siltä osin pätemätön. (Perintökaari 5.2.1965/40.)

Tuore Korkeimman oikeuden ratkaisu (KKO 2010:63) kuitenkin osoittaa, ettei vainajan viimeisen tahdon selvittäminen aina ole kovin yksinkertaista. Ratkaisu ottaa myös kantaa siihen, voivatko lakimääräiset perilliset tulla vain yhdessä velvoitetuiksi tai oikeutetuiksi.

Sinikka H oli 2.12.1983 Ruotsissa asuessaan tehnyt testamentin, jossa hän määräsi Suomessa olevan omaisuutensa Meeri H:lle ja Ruotsissa olevan omaisuutensa Tuula V:lle.

Sinikka H muutti Suomeen 2001. Hän teki 16.1.2001 uuden testamentin, jolla hän määräsi Merja J:lle rahaa 33 637, 59 euroa, veljensä tyttärentyttarelle erään asunto-osakeyhtiön osakkeet, eräälle ystävälleen rahaa 1 681,88 euroa ja lopun omaisuutensa perillisilleen perintökaaren mukaisesti. Tässä testamentissa Sinikka H määräsi myös, että ko. testamentti mitätöi kaikki hänen aikaisemmin laatimansa testamentit.

Sinikka H kuoli 2.12.2004. Ennen kuolemaansa hän oli peruuttanut 16.1.2001 tehdyn testamentin hävittämällä. 2.12.1983 laadittu testamentti löytyi Ruotsista asianajotoimistosta, jossa se oli laadittu.

Käräjäoikeus katsoi, että vuonna 1983 laadittu testamentti oli voimassa. Käräjäoikeus velvoitti kannetta ajaneet Sinikka H:n perilliset korvaamaan Tuula V:n ja Meeri H:n oikeudenkäyntikulut. Osa Sinikka H:n perillisistä valitti hovioikeuteen.

Hovioikeus ei pitänyt asiassa pääkäsitelyä. Sen mielestä jutun tosiseikat olivat riidattomat eikä jutussa ei ollut kyse henkilötodistelun uskottavuudesta. Hovioikeus kumosi käräjäoikeuden tuomion ja vahvisti, ettei Sinikka H:n jälkeen jäänyt testamenttia. Hovioikeus velvoitti Meeri H:n ja Tuula V:n korvaamaan kaikkien käräjäoikeudessa kannetta vastustaneiden oikeudenkäyntikulut korkoineen. Lisäksi hovioikeus vapautti myös käräjäoikeuden tuomioon tyytyneet Sinikka H:n perilliset vastapuolen kulujen korvaamisesta.

Asiassa myönnettiin valituslupa ja Korkein oikeus piti asiassa suullisen käsittelyn.

Korkein oikeus katsoi jääneen näyttämättä, että tallella ollut vuoden 1983 testamentti olisi tullut uudelleen voimaan. Perintö tulee siis jakaa perintökaaren mukaisten perillisten kesken. Lisäksi Korkein oikeus katsoi, ettei hovioikeudella ollut oikeutta muuttaa käräjäoikeuden tuomioon tyytyneiden korvausvelvollisuutta.

Testamentin voi siis peruuttaa laatimalla uuden, hävittämällä vanhan tai muuten selvästi osoittamalla ettei testamentti tai sen määräys enää vastaa

testamentintekijän viimeistä tahtoa. Jos testamentti kuitenkin on tallella ja löydettävissä, se voi luoda oletettaman testamentin voimassa olosta. (Norri 2007, 129.)

3.4.2 Todistajat

Perintökaaren (5.2.1965/40) 10 luvun 1 § mukaan testamentti on tehtävä kirjallisesti kahden todistajan ollessa yhtä aikaan läsnä, ja heidän on todistettava testamentti nimikirjoituksillaan. Todistajien tulee tietää, että kyseessä on testamentti, mutta sen sisällöstä ei todistajille tarvitse kertoa.

Todistajia varten on määritelty kelpoisuusehdot. Todistajan on oltava vähintään 15-vuotias voidakseen pätevästi todistaa testamentin oikeaksi. Hän voi todistaa testamentin, vaikka ei olekaan täysin oikeustoimikelpoinen. Todistajakelpoisuus saavutetaan sen päivän alusta lukien, jolloin todistaja täyttää 15 vuotta. (Aarnio & Kangas 2008, 202.) Jos todistaja on todistamishetkellä alle 15-vuotias, koko testamentti on pätemätön (Norri 2007, 117).

Testamentin todistaja ei saa olla sieluntoiminnaltaan häiriintynyt. Myös väliaikainen sieluntoiminnan häiriö eli esimerkiksi alkoholin tai huumeiden aiheuttama kykenemättömyys ymmärtää todistamisen merkitystä aiheuttaa pätemättömyyden todistaa testamenttia. Holhottavaksi tai vajaavaltaiseksi julistetun kelpoisuus todistajaksi riippuu siitä, kykeneekö tämä käsittämään oikeustoimen merkityksen. (Aarnio & Kangas 2008, 203.) Todistajan on ymmärrettävä todistamisen oikeusvaikutukset testamentin pätevyyden suhteen.

Muut seikat, kuin oikeustoimikelpoisuuden menettäminen voivat aiheuttaa sellaisen sieluntoiminnan häiriön, joka estää todistajana toimimisen (Aarnio & Kangas 2008, 203). Esimerkiksi alkoholi ja päihteet voivat aiheuttaa tällaisen hetkellisen sieluntoiminnan häiriön, jolloin todistaja ei ole kykenevä ymmärtämään todistamisen merkitystä. Jos testamentin on kuitenkin todistanut sieluntoiminnaltaan häiriöinen, koko testamentti on pätemätön (Norri 2007, 117).

Testaattorin eli testamentin tekijän lähisukulaiset eivät kelpaa todistajiksi. Jos todistaja on testaattoriin niin läheisessä suhteessa, ettei ole olemassa riittäviä takeita puolueettomuudesta, on todistaja jäävättävä pois tehtävästään. Tällaisia liian läheisiä sukulaisia ovat esimerkiksi aviopuoliso tai rekisteröidyssä parisuhteessa testaattorin kanssa oleva. Avoliitto ei muodosta estettä todistamiselle. (Aarnio & Kangas 2008, 205–206.)

Testamentin todistajan tehtävänä on todistaa testaattorin allekirjoitus oikeaksi. Testamenttiasiakirjaan otetaan kuitenkin usein todistamisklausuuli, jonka sanamuodon mukaan todistajat myös todistavat testaattorin olleen täysissä ruumiin ja sielunvoimissa testamenttia tehdessään. (Aarnio & Kangas 2008, 203.) Todistajilta on hyvä ottaa myös yhteystiedot. Jos testamentti jostain syystä riitautetaan, löytyvät todistajien yhteystiedot nopeasti.

3.5 Testamentin moittiminen

Testamentin moite on perillisen väite siitä, että testamentti on jostain syystä pätemätön. Kannetta ajetaan testamentin saajaa vastaan. (Aarnio & Kangas 2008, 730.) Testamentin moitetta käytetään niissä tapauksissa, joissa testamenttia väitetään pätemättömäksi. Moitekanteella ei siis esimerkiksi voi vaatia lakiosaa. Testamentin moiteperusteita ovat muotovaatimusten laiminlyönti, kuten todistajien puuttuminen, todistajat eivät ole olleet yhtä aikaa läsnä tai näiden kelpoisuuden puuttuminen. (Norri 2007, 352.) Todistajista on kerrottu luvussa 3.3.2.

Moitekanteen voi nostaa ainoastaan perillinen. Muilla kuin perintökaaressa (5.2.1965/40) mainituilla perusteilla nostettu kanne ei ole moitekanne, vaikka kantajana olisi perillinen. (Aarnio & Kangas 2008, 730.)

Testamenttia voidaan moittia myös tilanteessa, jossa testamentin tekijä on pakotettu tekemään testamentti tai taivutettu siihen käyttämällä hyväksi tämän ymmärtämättömyyttä tai hyväntahtoisuutta. Moitittavaa on myös, jos testamentin tekijä on petollisesti viety tai erehdytetty tekemään testamentti.

(Norri 2007, 352.) Kyseessä on siis samoja moiteperusteita, joita on laissa varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista (13.6.1929/228).

Testamenttia moititaan tuomioistuimessa ajettavalla kanteella. Kanne tulee nostaa kuuden kuukauden kuluessa siitä kun testamentti on annettu tiedoksi perillisille. (Norri 2007, 353.) Moitekanteella tähdätään testamentin pätevyyden selvittämiseen. Kanteessa esitetään väite siitä, että testamenttia rasittaa jokin muotovirhe tai, että testamentin syntyedellytyksissä on jokin virhe. (Aarnio & Kangas 2008, 734.)

Perintökaaren (5.2.1965/40) 13 luvun 1§:ssä puhutaan testamentin pätemättömyydestä:

”Testamentti voidaan moitteen johdosta julistaa pätemättömäksi:

- 1) jos testamentin tekijä 9 luvun 1 §:n mukaan ei ollut kelpoinen määräämään jäämistöstään;
- 2) jos testamenttia ei ole tehty laissa säädetyssä muodossa;
- 3) jos testamentin tekemiseen on vaikuttanut mielisairaus, tylsämielisyyys tai testamentin tekijän muu sieluntoiminnan häiriö; tai
- 4) jos testamentin tekijä on pakotettu tekemään testamentti tai hänet on siihen taivutettu käyttämällä väärin hänen ymmärtämättömyyttään, tahdonheikkouttaan tai riippuvaista asemaansa taikka jos hänet on petollisesti vietelty tekemään testamentti tahi jos hän on muutoin sillä tavoin erehtynyt, että se on määräävästi vaikuttanut hänen tahtoonsa.”

Pykälä valaisee hyvin moiteperusteita. Siinä huomioidaan alaikäinen testamentintekijä, testamentin muotomääräykset sekä tekijän henkilöön vaikuttavat seikat, kuten ulkopuoliset ärsykkeet ja mahdolliset sairaudet.

Moitekanteen nostajan on voitava todistaa väitteensä oikeaksi. Esimerkiksi pelkkä väite siitä, että testamentin tekijä on erehdytetty tekemään testamentti

tietyn henkilön hyväksi, ei ole riittävä ilman todisteita. (Asianajotoimisto Legistum Oy 2010.)

Käräjäoikeuden ratkaisusta voidaan valittaa hovioikeuteen. Hovioikeus toimii usein tämän kaltaisissa kanteissa korkeimpana ratkaisevana elimenä, sillä korkein oikeus myöntää vain harvoin valituslupaa hovioikeuden moitekanteeseen antamaan ratkaisuun. (Aarnio & Kangas 2008, 735.)

3.6 Perinnöttömäksi tekeminen ja perintöoikeuden menettäminen

Perillisten lakiosa oikeuteen on olemassa yksi poikkeus. Jos perillinen on tahallaan rikoksella syvästi loukannut perittävää tai hänen perimispolvessa olevaa sukulaistaan, voi perittävä estää perillisen lakiosan saannin. Lain mukaan myös jatkuva kunniantoman ja epäsiiveellisen elämän vietto voi oikeuttaa perinnöttömäksi tekemiseen. (Perintökaari 5.2.1965/40.)

Perinnöttömäksi tekemisestä on nimenomaisesti määrättävä testamentissa testamentintekomuotoa noudattaen. Perinnöttömäksi tekemiselle on myös esitettävä peruste. (Perintökaari 5.2.1965/40.) Jos peruste riitautetaan, se on pystyttävä todistamaan (Norri 2008, 202). Todistustaakka on sillä joka vetoaa testamentin määräykseen (Perintökaari 5.2.1965/40). Jos siis testamentista puuttuu perinnöttömäksi tekemisen peruste, ei se automaattisesti tarkoita, ettei perinnöttömäksi tekeminen ole pätevä. Jos perustetta ei pystytä näyttämään toteen, perintöoikeus palautuu. (Aarnio & Kangas 2008, 168.)

Seuraava Korkeimman oikeuden ratkaisu (KKO 1987:131) selventää asiaa:

Perillisen A isä C oli testamentilla tehnyt perillisensä perinnöttömäksi. Perillinen oli ennen testamenttiin otettua perinnöttömäksi tekemistä tuomittu vapausrangaistuksiin luvattomasta väkijuomien valmistuksesta ja myynnistä, virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta, varkaudesta ja törkeästä varkaudesta. Nämä teot olivat loukanneet syvästi C:tä.

Kihlakunnanoikeus katsoi, ettei C:llä ollut perustetta tehdä A:ta perinnöttömäksi. Kihlakunnanoikeus katsoi jääneen näyttämättä, että A olisi tahallisella rikoksella syvästi loukannut C:tä tai tämän vaimoa B:tä tai jatkuvasti viettänyt kunniantonta taikka epäsiiveellistä elämää. Kihlakunnanoikeus kumosi testamentin siltä osin kuin A oli siinä määrätty perinnöttömäksi.

B valitti hovioikeuteen, joka pysytti kihlakunnanoikeuden ratkaisun.

B:lle myönnettiin valituslupa korkeimpaan oikeuteen. Korkein oikeus katsoi, että A oli syyllistynyt tahallisiin rikoksiin, jotka olivat syvästi loukanneet C:tä. Näin C:llä oli oikeus tehdä A perinnöttömäksi.

Tässä kohtaa on syytä vielä korostaa, että perinnöttömäksi tehty ei saa minkäänlaista osuutta perinnöstä. Hänellä ei tällöin ole oikeutta edes lakiosaan (Norri 2007, 202).

Perintöoikeuden voi myös menettää. Oikeuden menettää jos rikollisella teolla tahallisesti aiheuttaa perittävän kuoleman. Jos perillinen surmaa toisen perillisen, ei hänellä tällöinkään ole oikeutta perintöön. (Perintökaari 5.2.1965/40.) Tällä halutaan estää tahallinen oman edun tavoittelu sekä perimysjärjestyksen muuttaminen.

Oikeus voi myös julistaa testamentin saajan menettämään oikeuden testamenttisaantoon, jos tämä on tahallisesti salannut tai hävittänyt testamentin (Perintökaari 5.2.1965/40).

4 Pesän selvitys

4.1 Kuolinpesän selvityksestä

Pesänselvityksellä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, jotka tähtäävät lopulta jäämistön jakamiseen. Tällöin pesänselvitys käsittää sekä pesänselvittämisen että varsinaisen perinnönjaon. (Aarnio & Kangas 2009, 217.)

Selvityksen ensisijainen tavoite on jäämistöomaisuuden saattaminen jaettavaan kuntoon. Ennen kuin tähän tilaan päästään, on selvitettävä jäämistön laajuus sekä huolehdittava pesän veloista ja velkojista sekä erityisjälkisäädöksen saajista. (Aarnio & Kangas 2009, 217.)

Pesänselvitykseen kuuluvat tehtävät vaihtelevat kuolinpesästä riippuen. Merkitystä on sillä, minkälaista omaisuutta pesässä on, keitä on pesän osakkaina, onko leskeä ja mikä on perillisten lukumäärä. (Norri 2007, 280.)

4.2 Kuolinpesän hallinta

Osakasten tulee hallita kuolinpesää yhdessä pesän selvittämistä varten. He vastaavat yhdessä kuolinpesän asioista kolmatta osapuolta vastaan. Jos jokin asia ei siedä viivytystä, se voidaan silti hoitaa ilman kaikkien osakkaiden suostumusta. (Perintökaari 5.2.1965/40.)

Kuolinpesän yhteishallinto tarkoittaa sitä, että pesän osakkaat päättävät yhdessä ja yksimielisesti pesää koskevista asioista. Pesän osakas voi tosin yksinään kantajana ajaa kannetta pesän hyväksi. Pesän asioita hoidettaessa yksimielisyyden katsotaan vallitsevan, ellei joku erityisesti ilmoita vastustavansa päätöstä. (Norri 2007, 283–284.)

Kunnes osakkaat ovat ottaneet pesän haltuunsa, on sen, joka voi helpoiten pitää huolta omaisuudesta, huolehdittava siitä. (Perintökaari 5.2.1965/40) Useimmiten tämän velvollisuuden hoitaa leski, vaikka tämä ei olisikaan kuolinpesän osakas. Tarkoitus kuitenkin on se, että pesän ottaa haltuunsa henkilö, joka on parhaiten perillä pesän asioista.

Pesän haltuunoton tehtävänä on perittävän omaisuuden hoitaminen ja sen turvaaminen siihen asti, kunnes varsinainen pesänselvitys voidaan aloittaa. Haltuunottaja huolehtii pesän juoksevista asioista, kuten vuokrien ja laskujen maksusta. (Norri 2007, 282.)

Pesän haltuun ottanut joutuu myös pohtimaan osakkaiden asemaa. Jos perittävältä on jäänyt esimerkiksi huoltajaa vailla olevia alaikäisiä lapsia, täytyy pesän haltuunottajan tehdä asiasta ilmoitus maistraattiin, jotta lapsille järjestettäisiin edunvalvoja. (Koponen 2005, 18.)

Osakkaat voivat huolehtia kuolinpesästä itse tai luovuttaa sen pesänselvittäjän hallintoon. Ulkopuolista pesänselvitystä kutsutaan viralliselvitykseksi. Osakkaiden tehtävänä on huolehtia kuolinpesän velkojen eduista. Kun pesä on ulkopuolisen puolueettoman pesänselvittäjän hallussa, turvataan samalla myös velkojen asemaa. (Aarnio & Kangas 2009, 219.)

Pesän yhteishallinnon tuottamat mahdolliset hankaluudet ja ongelmat pystytään pitkälti välttämään, kun pesä luovutetaan pesänselvittäjälle. Tällöin kankea yksimielisyyttä vaativa yhteishallintovaihe jää mahdollisimman lyhyeksi, joka osaltaan nopeuttaa asian käsittelyä. (Aarnio & Kangas 2009, 219.)

Pesän osakkailla on vielä yksi mahdollisuus järjestää kuolinpesän hallinto. He voivat luopua yksimielisyyttä vaativasta yhteishallinnosta ja siirtyä niin sanottuun sopimukseen perustuvaan yhteishallintoon. Tällöin osakkaat voivat sopimuksella siirtää vastuun pesän hoidosta yhdelle tai useammalle kuolinpesän osakkaalle. Nämä vastaavat pesän hoidosta, eikä tällöin tarvita jokaisen pesän osakkaan erillistä suostumusta asioiden hoitoon. (Aarnio & Kangas 2009, 266.)

4.3 Pesän selvitykseen kuuluvat tehtävät

Ensimmäinen tehtävä on kuolinpesän haltuunotto. Haltuunotto on velvollisuus, joka on hoidettava. Pesän haltuunottovelvollisuudesta on määrätty seuraavassa järjestyksessä:

1. leski
2. yleistestamentin saaja
3. perittävän luona asunut lapsi
4. muu pesän osakas
5. ”se, jolle se olosuhteisiin nähden kuuluu”
6. poliisi. (Norri 2007, 282.)

Kuten jo aikaisemmin kerrottiin, pesänselvityksen päätavoite on pesän omaisuuden saattaminen jaettavaan kuntoon. Ennen omaisuuden jakoa selvitetään jäämistön laajuus sekä ne tahot, joilla on oikeus suoritukseen pesästä ennen perinnönjakoa. Tällaisia tahoja ovat velkojat ja erityisjälkisaadoksen saajat. (Aarnio & Kangas 2009, 217.)

Pesänselvitys hallintona päättyy kun omaisuus on jaettu. Tätä ennen jaon on tultava lainvoimaiseksi ja osakkaille osoitettava heille jaossa tuleva omaisuus. Jos osakkaat hallitsivat pesää yhteishallintona, hallinto päättyy jaon tullessa lainvoimaiseksi. (Aarnio & Kangas 2009, 218.)

4.4 Kuolinpesän ylivelkaisuus

Kuolinpesä on konkurssikelpoinen (Konkurssilaki 20.2.2004/120). Tämä tarkoittaa sitä, että kuolinpesä voidaan asettaa konkurssiin samoin kuin luonnollinen henkilö, yhteisö tai säätiö. Jos perittävä oli asetettu konkurssiin eikä konkurssi ollut päättynyt ennen tämän kuolemaa, ei kuolema aiheuta konkurssin raukeamista. Henkilön itsensä tilalle tulee tällöin kuolinpesä. Omaisuus siirtyy konkurssipesän pesänhoitajalle, eikä osakkaiden yhteishallintoon. (Aarnio & Kangas 2009, 269.)

Kuolinpesän konkurssiin asettaminen on mahdollista vain silloin, jos se on pesän kannalta tarpeellinen toimenpide. Konkurssiin asettamisen ehtona on, että se on pesän laajuuden, omaisuuden rahaksi muuttamisen tai muun erityisen syyn vuoksi tarkoituksenmukaista. Tavoitteena on käyttää pesän omaisuus vainajan ja kuolinpesän velkojen maksuun. (Konkurssilaki 20.2.2004/120.)

Konkurssilain (20.2.2004/120) mukaan velallisen on allekirjoituksellaan vahvistettava konkurssipesän omaisuusluettelo oikeaksi. Sama koskee kuolinpesää siten, että perukirja toimii omaisuusluettelona. Velallisen roolissa toimii tällöin pesän ilmoittaja, johon palataan luvussa 5.2.

Pesän osakas ei ole henkilökohtaisessa vastuussa vainajan veloista. Osakkaat voivat joutua vastuuseen pesän veloista, jos he hukkaavat omaisuutta pesästä ja jättävät perittävän velat maksamatta. (Norri 2007, 369.) Velkavastuuseen voi myös joutua, jos laiminlyö perunkirjoituksen toimittamisen määräajassa (Puronen 2008b, 372).

4.5 Kuolinpesän jättäminen jakamattomaksi

Kuolinpesä voidaan myös jättää jakamattomana lesken haltuun. Tämä on luonnollista etenkin silloin, kun pesän osakkaina ovat vain leski ja perittävän lapset, eivätkä lapset vaadi jakoa. Pesän jakamatta jättämisestä voidaan laatia sopimus joko toistaiseksi tai määräajaksi. Jakamatta jättämistä koskevat sopimukset ovat harvinaisia. (Norri 2007, 285.)

Jos sopimusta kuolinpesän jakamatta jättämisestä ei tehdä määräajaksi, voi kuka hyvänsä pesän osakkaista sanoa sopimuksen irti milloin hyvänsä. Tällöin sopimus lakkaa kolmen kuukauden kuluttua irtisanomisesta, elleivät osakkaat ole sopimuksessa toisin määränneet. (Perintökaari 5.2.1965/40.)

Pesä voidaan jakaa lesken, rintaperillisen tai testamentin saajan vaatimuksesta. Leskeä on kuitenkin vielä pyritty suojaamaan siten, että leskellä on vaatimuksesta huolimatta oikeus pitää jakamattomana hallinnassaan asunnoksi kelpaava koti tavallisine koti-irtaimistoineen. Tämä ei tarkoita, että leski omistaisi asunnon. Omistusoikeus siirtyy sille, jolle se perimysjärjestyksen tai testamentin perusteella kuuluu. Omistajan oikeutta myydä tai pantata kyseessä olevaa omaisuutta lesken elinaikana on rajoitettu. (Mikkola 2010, 35–36.)

Oikeus pitää omaisuutta hallinnassa voi aiheuttaa riitoja perillisten välillä. Osakkaat voivat järjestää asiansa itse, mutta he voivat myös hakea pesänjakajaa ratkaisemaan asiaa (Mikkola 2010, 37).

Leski on pesän osakas yleensä ositukseen asti. Leski voi myös olla pesän osakas testamentin tai mahdollisen perintöoikeutensa takia. (Aarnio & Kangas 2009, 383) Ilman perintökaareen (5.2.1965/40) otettua mahdollisuutta hakea pesänjakajaa oikeuksiensa suojaamiseksi, leskellä ei olisi mahdollisuutta vaikuttaa omaisuuden hallintaan. Muuten pesänjakajaa voivat hakea vain osakkaat tai testamentinsaajat. (Norri 2007, 404.)

5 Perunkirjoitus

5.1 Perunkirjoitus ja sen ajankohta

Perunkirjoitus toimitetaan kaikkien niiden kansalaisten jälkeen, jotka olivat kuollessaan merkittyinä väestötietolain ja kotikuntalain mukaiseen kotipaikkarekisteriin Suomessa (Aarnio & Kangas 2009, 254). Perukirja tulee tehdä myös muualla vakituisesti asuneen henkilön kohdalla, jos tällä oli kuollessaan omaisuutta Suomessa (Puronen 2008a, 14).

Perunkirjoitus toimitetaan loppuun kolmen kuukauden kuluessa vainajan kuolemasta. Tähän määräaikaan voidaan kuitenkin hakea lykkäystä. Lykkäystä on haettava vainajan kotipaikan läänin verovirastosta alkuperäisen kolmen kuukauden määräajan puitteissa. (Norri 2007, 294.)

Jos pidennystä haetaan myöhässä, verovirasto kehottaa hakijaa täyttämään velvollisuutensa. Samalla häntä muistutetaan siitä, että verovirasto voi ilmoittaa asiasta käräjäoikeuteen, joka määrää ilmoituksen johdosta sopivan henkilön toimittamaan perunkirjoituksen. (Aarnio & Kangas 2009, 259.) Näin voidaan käräjäoikeuden määräyksellä siirtää pesän osakas ulkopuolelle perunkirjoitustehtävästä.

Perunkirjoituksen toimittamisvelvollisuus on sillä, jonka hoidossa pesän omaisuus on. Tämän velvollisuuden yleisenä edellytyksenä on oikeudellinen toimintakyky eli oikeustoimikelpoisuus. Henkilö saavuttaa oikeustoimikelpoisuuden täytettyään 18 vuotta, ellei hänen oikeustoimikelpoisuuttaan ole rajoitettu. (Aarnio & Kangas 2009, 264.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että pesän ollessa esimerkiksi lesken hoidossa, on tämän velvollisuutena hoitaa perunkirjoitus. Lesken ei tarvitse itse hoitaa perunkirjoitusta vaan hänen on huolehdittava, että se tulee hoidetuksi. Halutessaan osakkaat voivat hoitaa perunkirjoituksen itsekin.

Pesän osakkaat voivat valtuuttaa ulkopuolisen, esimerkiksi asianajajan hoitamaan perunkirjoituksen. Valtuutukseen sovelletaan valtuutusta koskevia

oikeusohjeita. Jos valtuutettu laiminlyö tehtävänsä, eivät pesän osakkaat valtuuttajina joudu velkavastuuseen. (Aarnio & Kangas 2009, 267.)

Jos omaisuus on konkurssipesän pesänhoitajan hallinnassa, on tällä velvollisuus toimittaa perunkirjoitus. Perintökaaren (5.2.1965/40) mukaan perunkirjoitusvelvollisuus voi olla myös sillä, jolle omaisuudesta huolehtiminen olosuhteisiin nähden kuuluu. Tällöin konkurssipesän pesänhoitajalla voidaan katsoa olevan perunkirjoituksen toimitusvelvollisuus. (Aarnio & Kangas 2009, 269.)

5.2 Perunkirjoitustilaisuus

Perintökaaren mukaan perunkirjoitustilaisuudesta on hyvissä ajoin ilmoitettava perunkirjoitukseen kutsuttaville. Jos on aihetta olettaa tilaisuuteen kutsuttujen välillä olevan jännitteitä, kutsu tulee toimittaa todisteellisesti, esimerkiksi kirjatulla kirjeellä (Aarnio & Kangas 2009, 275).

Perunkirjoituksessa jonkun on toimittava pesän ilmoittajana. Perintökaaren mukaan tehtävä kuuluu sille, joka on parhaiten perehtynyt pesän tilaan tai muutenkin hoitaa pesän omaisuutta. (Puronen 2008a, 16.) Kuten aikaisemmin on jo todettu, usein tämä on leski tai joku muu pesän osakkaista.

Muutkin kuin pesänilmoittaja voivat kirjauttaa asiaan vaikuttavat tietonsa perukirjaan. Perunkirjoituksen toimittaja kuitenkin päättää, mitä tietoja perukirjaan on tarpeellista laittaa. (Puronen 2008a, 16.)

Pesän ilmoittajan on annettava perukirjaan valahtoinen vakuutus siitä, että hän on antanut perunkirjoitusta varten kaikki tarpeelliset tiedot, eikä ole jättänyt tahallaan antamatta mitään sellaisia tietoja, joilla olisi vaikutusta perunkirjoitukseen. (Perintökaari 5.2.1965/40.)

5.3 Uskotut miehet

Perunkirjoitusvelvollinen valitsee perunkirjoitusta varten kaksi uskottua miestä. Heille ei ole asetettu erityisiä kelpoisuusvaatimuksia, mutta on katsottu, että heidän tulisi olla täysivaltaisia ja oikeustoimikelpoisia. (Aarnio & Kangas 2009,

272.) Toisin sanoen uskottujen miesten tulee olla täysi-ikäisiä eikä heidän oikeustoimikelpoisuuttaan ole rajoitettu.

Uskottujen miesten tehtävänä on arvioida omaisuutta objektiivisesti. Heidän roolinsa on puolueeton. He eivät siis arvioi omaisuutta verottajaa varten eivätkä liioin puolustele pesän osakkaita. (Aarnio & Kangas 2009, 272.)

Uskotuiksi miehiksi tulisi valita esteettömiä henkilöitä. Esteellisyyttä arvioitaessa voidaan ottaa huomioon samoja asioita kuin aikaisemmin testamentin todistajia arvioitaessa. Uskottujen miesten esteellisyys ei kuitenkaan automaattisesti tee perukirjasta pätemätöntä, eikä perukirjan luotettavuutta voi yksin tällä perusteella riitauttaa. (Aarnio & Kangas 2009, 272.)

Käytännössä uskotut miehet huolehtivat perunkirjoituksen käytännön järjestelyistä. He määräävät perunkirjoitustilaisuuden ajan ja paikan, hoitavat asianosaisille kutsut tilaisuuteen, hankkivat tarvittavat virkatodistukset sekä huolehtivat muistakin toimenpiteistä tilaisuutta varten. (Aarnio & Kangas 2009, 272.)

Uskottuja miehiä on aina oltava kaksi. Usein toinen uskottu mies määrätään vasta lähellä perunkirjoitustilaisuutta. Aikaisemmin valittu uskottu mies hoitaa yleensä käytännön järjestelyitä yhdessä jonkun pesän osakkaan kanssa. Toisen uskotun miehen rooli on käytännössä toimia todistajana. Uskottujen miesten on kuitenkin merkittävä perukirjaan vakuutuksensa siitä, että he ovat arvioineet omaisuuden parhaan ymmärryksensä mukaan. (Aarnio & Kangas 2009, 273.)

5.4 Perukirja

Perukirja on lyhykäisyydessään omaisuusluettelo, jossa on luetteloitu vainajan varat ja velat. Perukirja on samalla perintöveroilmoitus. (Koponen 2005, 21.) Omaisuuden arvo merkitään sellaisena kuin se on vainajan kuolinhetkellä (Mikkola 2010, 76). Esimerkiksi osakkeiden arvot merkitään kuolinpäivän kurssiin.

Perukirjan tulee sisältää perunkirjoituksen aika ja paikka sekä tiedot vainajasta. Vainajasta vaadittavia tietoja ovat täydellinen nimi, henkilötunnus, ammatti, kuolinpaikka ja aika sekä vakituinen asuinkunta. (Puronen 2008a, 17.) Pesän osakkaista laaditaan myös lista yhteystietoineen. Perunkirjoituksesta laaditaan myös läsnäololista, joka tavallisesti liitetään osakasluettelon yhteyteen. (Norri 2007, 303) Perukirjalla on siis myös osakasluettelon funktio. Osakasluetteloon merkitään osakkaiden lisäksi myös eloonjäänyt leski tai rekisteröidyn parisuhteen eloonjäänyt puoliso. (Puronen 2008a, 14.)

Perukirjaan liitetään myös vainajan sukuselvitys sekä asiakirjat, joista saadaan selville vainajan omistussuhteet. Tällaisia asiakirjoja ovat esimerkiksi testamentti, avioehtosopimus sekä lainhuutoasiakirjat. (Norri 2007, 303.)

Verotuksen kannalta tärkeintä ovat tiedot vainajan omaisuudesta ja sen arvosta. Velat luetteloidaan ja kirjataan perukirjaan. (Norri 2007, 304.) Varallisuus on ilmoitettava euroina. Varat arvostetaan yleensä kuolinhetken arvoon. Jos vainaja oli kuollessaan naimisissa myös lesken varat ja velat arvioidaan ja merkitään perukirjaan. (Puronen 2008a, 21.)

Perukirjaan merkitään ilmoitus vainajan mahdollisesta henkivakuutuksesta. Mikäli vainaja on antanut jollekin ennakkoperintöä tai tähän rinnastettavan lahjan, tulee nämäkin tiedot kirjata perukirjaan. (Norri 2007, 304.)

Pesän omaisuudesta saadaan vähentää hautajaisista aiheutuneet kustannukset. Näihin kustannuksiin luetaan itse hautajaistilaisuuden kustannusten lisäksi hautakivestä ja sen pystyttämisestä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. (Puronen 2008a, 61.)

Ennakkoperinnöksi katsotaan sellainen elinaikana perillisille jätetty omaisuus, jota ei ole erikseen ilmoitettu muuksi kuin ennakkoperinnöksi. Ennakkoperintö katsotaan siis lahjaksi. Ennakkoperintöä arvioitaessa otetaan huomioon myös lahjan arvo suhteessa sen antajan varallisuuteen. Jos lahjan arvo on poikkeava suhteessa lahjan antajan varallisuuteen, katsotaan lahja todennäköisesti ennakkoperinnöksi. Tiedot ennakkoperinnöstä merkitään myös perukirjaan. (Puronen 2008a, 21, 69.)

Lopuksi perukirjaan merkitään valaehdotetut vakuutukset tietojen oikeellisuudesta ja allekirjoitukset (Norri 2007, 304). Kun perunkirjoitusta toimitetaan lesken jälkeen, liitetään ensiksi kuolleen puolison perukirja lesken perukirjaan. Ensiksi kuolleen puolison varoja ei siis kirjata myöhemmin kuolleen lesken perukirjaan, vaikka pesä olisi jäänyt jakamatta. Mukaan liitetään siis ainoastaan jäljennös ensiksi kuolleen puolison perukirjasta. (Puronen 2008a, 39.)

Ainakaan vielä perukirjaa ei voida palauttaa sähköisessä muodossa. Se toimitetaan verohallinnolle liitteineen paperisena kuukauden kuluessa perunkirjoituksen toimittamisesta. (Puronen 2008a, 16.)

6 Perinnön jako

6.1 Testamentin tiedoksianto

Testamentti on annettava tiedoksi jokaiselle perilliselle erikseen (Aarnio & Kangas 2008, 670). Testamenttia ei siis voida antaa tiedoksi esimerkiksi pelkästään pesänhoitajalle ja olettaa, että tiedoksiantovelvollisuus on tällöin hoidettu. Testamentin tiedoksianto jokaiselle perilliselle erikseen varmistaa sen, että jokainen moitekanteen nostoon oikeutettu todella saa tiedon testamentista (Aarnio & Kangas 2008, 670). Jos testamentti annettaisiin tiedoksi vain osalle pesän osakkaista, saattaisi riitaisessa pesässä syntyä kiusaus pimittää epäedullista testamenttia pesän muilta osakkailta.

Tiedoksiannossa perilliselle on toimitettava oikeaksi todistettu jäljennös testamentista. Tiedoksianto toimitetaan haastemiehen välityksellä tai muulla tavoin todistettavasti. Haastemiehen käyttö on siis vain vaihtoehto. Tärkeintä on, että tieto annetaan perilliselle todistettavasti. (Aarnio & Kangas 2008, 676.)

6.2 Testamentin moitekanne

Kun haastehakemus jätetään käräjäoikeuden kansliaan, tulee moitekanne vireille. Moitekanteen nostamisen laillinen oikeuspaikka on testamentintekijän

viimeisen tosiasiallisen asuinpaikan käräjäoikeus. (Aarnio & Kangas 2008, 763.) Perillisellä on testamentin tiedoksisaannista kuusi kuukautta aikaa nostaa moitekanne tuomioistuimessa. Jos testamentinsaaja on hyväksynyt testamentin tai muuten todistettavasti luopunut moiteoikeudestaan, ei hänellä ole oikeutta nostaa kannetta. (Perintökaari 5.2.1965/40.)

Moitekanteella perillinen pyrkii saamaan testamentin tehottomaksi siltä osin kuin se estää häntä saamasta omaa osuuttaan jäämistöstä (Aarnio & Kangas 2008, 771). Moittia voi siis vain lähin perillinen. Perillisiä ja testamentinsaajia voi olla useita. Jos kaikki perilliset eivät nosta kannetta kaikkia testamentinsaajia vastaan, kanne on voimassa vain niitä vastaan, joita kohtaan sitä on ajettu. Kanteen menestyessä se hyödyttää vain niitä, jotka ovat ajaneet kannetta. (Norri 2007, 352–353.) Vaikka pesänosakkaiden tulisi yhdessä hallita pesää, osakas voi yksin ajaa moitekannetta. Muita osakkaita suojataan kuitenkin siten, että heidät on kutsuttava tällaisessa asiassa kuultavaksi. (Aarnio & Kangas 2008, 738.)

Mikäli testamentti loukkaa rintaperillisen lakiosaoikeutta, lakiosaan oikeutetun perillisen on vaadittava lakiosaansa. Perillisen on vaadittava lakiosaansa kuuden kuukauden kuluessa testamentin tiedoksisaannista. Lakiosaa on vaadittava todisteellisesti esimerkiksi haasteen tiedoksi antamiselle säädetyssä järjestyksessä. (Norri 2007, 361.)

6.3 Testamentin löytyminen perinnönjaon jälkeen

Testamentti tulee saattaa voimaan kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta (Aarnio & Kangas 2008, 492). Jos perittävän oikeus perittävään omaisuuteen alkaa myöhemmin, esimerkiksi ensisijaisen saajan kuoltua, kymmenen vuoden määräaika alkaa kulua vasta perintöoikeudensaanti hetkestä (5.2.1965/40). Toissijaisen testamentinsaajan oikeus alkaa viimeistään ensisijaisen saajan kuollessa (Norri 2007, 96).

Korkeimman oikeuden ratkaisu (KKO 1985-II-113) osoittaa kymmenen vuoden määräajan olevan ehdoton. Ratkaisussa testamentti oli löytynyt kymmenen

vuoden jälkeen. Perilliset eivät saattaneet testamenttiin perustuvaa perintöoikeuttaan voimaan säädetyin kymmenen vuoden ajassa, joten he menettivät tuon oikeutensa. Määräajan kulumista ei siis voi katkaista samalla tavoin kuin esimerkiksi velan vanhentumista.

Testamentti tulisi säilyttää hyvin. Tällainen turvallinen paikka on esimerkiksi pankin tallelokero, jossa se on perillisten löydettävissä perittävän kuoltua. (Opasmedia, 2010.) Toisaalta, sovun säilyttämiseksi, testamentti on hyvä säilyttää paikassa, josta sukulaiset eivät sitä ensimmäiseksi etsi. Näin voidaan välttää tilaisuus hävittää rintaperillisten kannalta epäedullinen testamentti.

6.4 Ositus

Osituksella puretaan puolisoitten aviovarallisuussuhde. Ositusperusteena on puolison kuolinhetki. (Ossa 2006, 31.) Perusteena voi myös olla avioeron vireille tulo, mutta tässä kohdassa keskitymme ositukseen kuoleman johdosta.

Jos vainaja oli kuollessaan naimisissa, ensin selvitetään, mikä osuus omaisuudesta on vainajan ja mikä osuus on lesken (Norri 2007, 374). Avioliittolain (13.6.1929/234) mukaan puolisoit omistavat erikseen sen omaisuuden mikä heillä on naimisiin mentäessä ja minkä he hankkivat itse avioliiton aikana.

Puolisoilla on usein toki myös yhteistä omaisuutta, jota ei pystytä nimeämään erikseen kummallekaan puolisolle. Tällainen omaisuus katsotaan puolisoitten yhteiseksi omaisuudeksi, kuten myös yhteisinä lahjoina saatu tai yhteiseen käyttöön hankittu omaisuus, esimerkiksi pyykinpesukone tai televisio. (Norri 2007, 374.)

Avioliiton päättyessä kuolemaan, kuolinhetki katkaisee omaisuuden ja velkojen laskennallisen kertymisen. Tämän jälkeen leskelle kertynyt omaisuus ei kuulu avio-oikeuden piiriin. (Mikkola 2010, 7.) Esimerkiksi leskelle tämän hetken jälkeen maksetut osinkotulot eivät enää kuulu avio-oikeuden piiriin eikä näitä varoja silloin huomioida ositusta tehtäessä.

Ositus voidaan tehdä sopimusosituksena tai pesänjakajan toimittamana toimitusosituksena. Mikäli osituksesta päästään sopuun, laaditaan siitä osituskirja. Osapuolet allekirjoittavat osituskirjan, ja kaksi todistajaa todistaa sen oikeaksi. (Mikkola 2010, 8.) Sopimusositusta ei tietenkään voi tehdä puolison kuoleman jälkeen, mutta puoliset voivat eläessään sopia asiasta. Kuoleman jälkeen osituksen toimittaa tuomioistuimen määräämä pesänjakaja.

6.4.1 Tasinkoprivilegin vaikutus ositukseen

Tasinkojako tarkoittaa avio-oikeuden toteutumista. Siinä enemmän omistavalta puolisolta siirtyy vähemmän omistavalle rahaa tai muuta vastaavaa omaisuutta. (Norri 2007, 376.)

Jos leskellä on suurempi omaisuus kuin ensiksi kuolleen puolisollla, hänen ei tarvitse luovuttaa tasinkoa kuolleen puolison perillisille. Tällöin leski pitää oman omaisuutensa ja vainajan perilliset jakavat tämän omaisuuden. (Norri 2007, 377.)

Mikäli lesken omaisuus on pienempi kuin ensiksi kuolleen puolison, on leskellä mahdollisuus esittää tasinkovaatimus. Tällöin tasinkojako toimitetaan kuten avioerotilanteessakin. Puolisoiden omaisuus tasataan. Tasingon saa vain jos sitä vaatii. Tämä tarkoittaa sitä, että leski voi halutessaan jättää vaatimuksen esittämättä, jolloin omaisuutta ei tasata. (Norri 2007, 377.) Lesken oikeus esittää tasinkovaatimus on henkilökohtainen. Oikeus ei siirry hänen perillisilleen. (Mikkola 2010, 23.)

Leski voi ilmaista halunsa olla luovuttamatta tasinkoa myös perunkirjoituksen jälkeen (Mikkola 2010, 23). Seuraava korkeimman oikeuden esimerkki (KKO 1991:8) valaisee asiaa:

Leski A oli valvottuaan hänen ja kuolleen puolisonsa B:n välisen keskinäisen testamentin, jolla B:n koko omaisuus tuli A:lle, maksanut B:n perillisille C:lle ja D:lle lakiosana kummallekin erikseen määrän, joka oli perukirjan arvojen mukaan kahdeksas osa A:n ja B:n avio-oikeuden alaisen omaisuuden yhteisestä säästöstä. Perukirjassa eräs kiinteistö oli merkitty kuuluvaksi puoleksi A:n ja B:n omaisuuteen, vaikka A oli yksin omistanut kiinteistön. A:n luovuttua testamenttiin perustuvasta oikeudestaan toimitettiin ositus ja perinnönjako.

Koska A oli lakiosia suorittaessaan erehtynyt B:n kuolinpesään kuuluvien varojen määrästä eikä ollut tiennyt avioliittolain 103 §:n 2 momenttiin perustuvasta oikeudestaan, A:n ei katsottu luopuneen mainittuun lainkohtaan perustuvasta oikeudestaan olla osituksessa luovuttamatta omaa omaisuuttaan B:n perillisille. C ja D veloitettiin palauttamaan A:n suorittamat varat.

Vaikka pesänjakajan tulee olla puolueeton, hänen tulee silti kertoa leskelle tämän oikeudesta olla luovuttamatta omaisuutta kuolleen puolison perillisille. Tasinkoprivilegissä on kyse osituksen perusteista. Pesänjakajalla on siis katsottu olevan nimenomainen velvollisuus kertoa leskelle tämän oikeuksista. Jos leski saa kuolinpesältä tasinkoa, hän ei maksa tästä osuudesta veroa (Mikkola 2010, 24, 79.)

Jos perittävällä ei ole rintaperillisiä eli lapsia, leski perii omaisuuden. Tällaisessa tilanteessa ei tarvita ositusta eikä tarvitse pohtia tasinkoa. Jos vainajalla oli testamentti, saattaa se aiheuttaa joitakin omaisuuden jakotarpeita. Leskellä on kuitenkin oikeus pitää yhteisenä kotina käytetty asunto jakamattomana hallinnassaan. (Norri 2007, 377.)

6.4.2 Avioehtosopimus

Kuten aikaisemmin kappaleessa 2.3.1 on kerrottu, puoliset voivat halutessaan solmia avioehdon ja rekisteröidä sen jommankumman kotipaikan maistraatissa. Avioehtosopimuksen vaikutukset on otettava huomioon myös tilanteessa, jossa ositus tehdään kuolemantapauksen johdosta.

Avioehdon voi laatia myös toispuoleisena, siten että avio-oikeus suljetaan pois vain toiselta puolisoista. Tämä tarkoittaa sitä, että eron sattuessa vain toisella puolisoista on avio-oikeus toisen omaisuuteen. (Norri 2007, 41–42.)

Jos kuolleella on avio-oikeus lesken omaisuuteen, mutta rintaperillisiä tai testamenttia ei ole, leski perii puolisonsa. Tällöin avioehdolla ei ole merkitystä, sillä lesken periessä koko omaisuuden, ei ole tarvetta suorittaa omaisuuden erottelua. (Norri 2007, 43.)

6.4.3 Lakiosa

Jos perittävällä on lapsia, jakautuu hänen perintönä jaettava omaisuutensa vapaaseen osaa ja lakiosaan. Molemmat osat ovat yhtä suuria. Lakiosaa ei saa automaattisesti vaan sitä täytyy osata vaatia. (Norri 2008, 354.)

Aikaisemmin on jo kerrottu, että rintaperillisillä on oikeus lakiosaan perinnöstä. Jos rintaperillinen ei vaadi lakiosaansa kuuden kuukauden kuluessa testamentin tiedoksisaannista, voi lakiosaa loukkaava testamentti jäädä sellaisenaan voimaan (Norri 2008, 355).

Lakiosa lasketaan siitä omaisuudesta, joka perittävällä oli kuolinhetkellään. Perittävän ollessa naimisissa lakiosa lasketaan osituksen jälkeisestä omaisuudesta. (Norri 2008, 355.) Lakiosan määrä voi siis olla erilainen riippuen siitä, oliko perittävällä ja tämän puolisoilla avioehto tai vetoaako leski tasinko-oikeuteensa.

6.5 Perinnönjako ja sen voimaantulo

Pesän osakkaat voivat sopia pesänjaosta keskenään. Jako tulee voimaan kun sopimuskirja on allekirjoitettu ja todistettu. Allekirjoituksella pesän osakkaat hyväksyvät perinnönjaon jakokirjan mukaisesti. (Norri 2008, 427.)

Osakkaat voivat jättää perinnönjaon myös pesänjakajalle. Pesänjakaja määrää jaon ajan ja paikan ja kutsuu pesän osakkaat paikalle. Pesänjakajan on yritettävä saada pesän osakkaat sopimaan pesän jaosta. Sopuun päästäessä pesänjakajan tulee vahvistaa jako sovitulla tavalla. (Perintökaari 5.2.1965/40.)

Jos osakkaat eivät pääse jaosta sopuun, jakaa pesänjakaja omaisuuden siten, että jokaiselle tulee osa kaikenlaatuudesta omaisuudesta (Perintökaari 5.2.1965/40). Tällöin esimerkiksi osakkeet jaetaan tasan perillisten kesken samoin kuin rahavarat.

Jos jakoa ei saada toimitettua, voi oikeus määrätä joko osan tai koko omaisuuden myytäväksi, jolloin jako toimitetaan myynnistä saaduista varoista

(Perintökaari 5.2.1965/40). Tällainen tilanne voi tulla esimerkiksi silloin, kun riidellään kiinteistöstä tai asunto-osakkeista.

Jos kaikki osakkaat eivät jakoa hyväksy, alkaa kuuden kuukauden moiteaika. Moiteajan kuluessa jaosta voidaan nostaa moitekanne tuomioistuimessa, jolla vaaditaan jaon muuttamista tai kumoamista. Mikäli kannetta ei nosteta kuuden kuukauden kuluessa, tulee jaosta lopullinen. (Norri 2008, 427–428.)

Kun jaosta tulee lainvoimainen, lakkaa myös pesän yhteishallinto. Mikäli osakkaat ovat hallinneet pesää, päättyy tämä hallinto siis silloin, kun moiteaika on kulunut umpeen ja jako on näin tullut lainvoimaiseksi. Vasta sitten, kun moiteaika on kulunut umpeen, tapahtuu varsinainen omaisuuden jako. Tätä ennen osakkaille on siis osoitettu heille tuleva omaisuus, mutta he eivät ole saaneet omaisuutta haltuunsa. Vasta moiteajan päätyttyä jaosta tulee siis lainvoimainen. (Aarnio & Kangas 2009, 218.)

7 Verotus

7.1 Kuolinpesän verotus

Kuolinpesän verotus tapahtuu vainajan kotikunnan verotoimistoon (Norri 2007, 341). Kuten aikaisemmin on mainittu, kuolinpesän omaisuus muodostuu vainajan omaisuudesta. Omaisuuteen kuuluvat kaikki varat ja velat, joita vainajalla oli eläessäänkin. Henkilön kuolinvuodelta pesää verotetaan sekä vainajan että kuolinpesän mahdollisista tuloista. (Ossa 2006, 52.)

Kuolinpesä saa verotoimistosta esitäytetyn veroilmoituksen, joka tarkistetaan, täydennetään ja palautetaan verotoimistoon. Kuolinvuoden esitäytetyn veroilmoituksen voi tarkistaa ja täydentää joku pesän osakkaista, muu henkilö, jonka hallussa pesä on, tai siihen valtuutettu. Ilmoitus tarvitsee palauttaa vain jos sitä tarvitsee täydentää tai korjata. Jos kuolinpesällä on tuloja, mukaan liitetään myös tarvittavat liitteet. Viimeinen palautuspäivä on merkitty lomakkeeseen. (Verohallinto 2010a.)

Kuolinvuoden verotus toimitetaan samalla tavalla kuin henkilön eläessään. Tulot verotetaan kuolinhetkeen asti samalla tavalla ja vainaja saa myös samat vähennykset, joihin hänellä olisi ollut oikeus eläessäänkin. Myös kuolinpesän saamat tulot verotetaan kuolinvuodelta samalla tavalla kuin vainajan eläessään. (Verohallinto 2010a.)

Kuolinpesän on mahdollista saada veronpalautusta kuolinvuotta seuraavan vuoden joulukuussa. Kuolinpesän tiliä ei siis tule lopettaa, ennen kuin kuolinvuoden verotus on valmistunut ja tiedot mahdollisista palautuksista on saatu ja maksettu. (Verohallinto 2010a.)

Kuolinvuoden jälkeiset tulot verotetaan pesän tuloina. Kuolinpesä on siis tässä tilanteessa erillinen verovelvollinen eikä verotus jakaudu esimerkiksi osakkaiden kesken. Verotus on tällöin samanlaista kuin henkilön verotus. (Verohallinto 2010a.)

7.2 Perintöverotus

Velvollisuus perintöveron suorittamiseen alkaa perittävän kuolinpäivänä. Kuolinpäivän määrittely ei tuota ongelmia. Jos henkilö julistetaan kuolleeksi, kuolinpäivä on päivä, jolloin tuomioistuin julistaa henkilön kuolleeksi. (Puronen 2008b, 87.)

Perinnön saamiseksi perillisen on ryhdyttävä aktiivisiin toimiin. Ellei perillinen tai testamentin saaja ryhdy toimiin perinnön saamiseksi, tämän oikeus perintöön vanhentuu. Perintöoikeuden vanhentuminen tarkoittaa sitä, että perillisen oikeus perintöön lakkaa. (Puronen 2008b, 87–88.)

Lopullinen velvollisuus perintöveron suorittamiseen alkaa silloin kun perillisen on katsottu ryhtyneen perintöön. Perintöön ryhtyminen on usein näyttökysymys. Tämän näyttökysymyksen toteennäyttäminen on kirjallisen veroprosessin takia varsin hankalaa. (Puronen 2008b, 88.)

Perintöverotus kohdistuu siihen omaisuuteen, joka siirtyy perintönä sen saajalle. Kaikenlainen omaisuus on verotettavaa. Omaisuus on voitava mitata

euromääräisesti, jotta sitä voidaan verottaa. Se, jolle omaisuus siirtyy, on velvollinen suorittamaan perintöveroa. Jos perinnön saajana on valtio, ei perintöveroa suoriteta. Veronsaaja ei voi samaan aikaan olla verovelvollinen, joten valtiolle menevä perintö on kokonaan verovapaata. (Puronen 2008b, 63, 80.)

Perintöverotus toimitetaan perukirjan ja siihen merkityn omaisuuden arvon mukaan. Perukirja toimitetaan vainajan kotipaikan verotoimistoon kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta. (Mikkola 2010, 70.) Mukaan liitetään myös jäljennös perinnönjakokirjasta, jos perinnön jako on jo toimitettu. (Norri 2007, 341.) Verotoimisto voi hakemuksesta myöntää perunkirjoitukselle lisääaikaa (Mikkola 2010, 70). Pesän laajuus saattaa vaikuttaa lisääajan myöntämiseen. Myös yritystoiminnalla ja sen jatkumisen turvaamisella voisi olettaa olevan vaikutusta lisääaikaa myönnettäessä.

Perintönä tai testamentilla saadusta omaisuudesta maksetaan perintöveroa jos vainaja asui Suomessa kuolinhetkellä. Verotus voidaan toimittaa joko veroilmoituksen tai perukirjan perusteella. (Verohallinto 2010a.) Lähtökohtaisesti Suomessa asuminen ratkaistaan tosiasiallisten olosuhteiden perusteella eikä esimerkiksi asumiseen liittyvien määräaikaisten perusteella. (Puronen 2008b, 85.) Perintöverolain (12.7.1940/378) mukaan henkilön katsotaan asuvan Suomessa, jos hänellä on täällä varsinainen asunto ja koti. Lain ilmaus itsessään jättää paljon tulkinnan varaa.

Perintöveroa maksetaan 20 000 eurosta alkaen (Verohallinto 2010a). Jos perinnön määrä rahassa mitattuna on tätä pienempi, perintöverovelvollisuutta ei synny. Näin ollen suurin mahdollinen verovapaa perintö on 19 999 euroa. Verotoimiston tekemästä verotuspäätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen ja sen jälkeen korkeimpaan hallinto-oikeuteen (Aarnio & Kangas 2009, 356).

7.3 Omaisuuden arvostus

Omaisuuden arvostusajankohta on perittävän kuolinhetki. Omaisuus arvostetaan käypään arvoonsa eli sen todennäköiseen luovutushintaan.

Perintöverotuksessa tämä tarkoittaa perittävän kuolinpäivää. Myös velkojen ja muiden velvoitteiden arvostaminen tapahtuu samoja periaatteita noudattaen. (Verohallinto 2010b.)

Laki varojen arvostamisesta verotuksessa (22.12.2005/1142) määrittelee omaisuuden arvoa tuloverotuksessa. Lain mukainen arvostaminen on vuosittain toistuvaa massamenettelyä. Perintö- ja lahjaverotuksessa on kyse kertaluonteisesta ja yksilöllisestä arvostamisesta. (Verohallinto 2010b.) Rahavarat arvostetaan niiden nimellisarvoon. Mikäli kyseessä on vieras valuutta, arvostetaan varat Euroopan Keskuspankin julkaisemaan valuuttakurssiin. (Verohallinto 2010a.)

Asuntojen arvotuksessa otetaan huomioon alueella myytyjen vastaavanlaisten asuntojen arvo. Tilastoja myydyistä kohteista ja niiden hinnoista laatii muun muassa tilastokeskus. (Verohallinto 2010a.) Jos asunto on hankittu lähellä perittävän kuolemaa normaalissa markkinatilanteessa, pidetään verotusarvona asunnon kauppahintaa. Hintatasossa tapahtuneet muutokset otetaan huomioon tilastokeskuksen hintaindeksitilastojen mukaan. (Verohallinto 2010b.)

Verohallinnon on ollut tarkoitus yhtenäistää omaisuuden arvostuskäytäntöä valtakunnan sisällä. Itse lakiin ei vuonna 2010 tehty muutoksia, vaan verohallinto julkaisi sisäisen ohjeistuksen, jotta käytännöt eivät poikkeaisi toisistaan maan sisällä. (Verohallinto 2010a.)

Verohallinnon uusi ohjeistus omaisuuden arvon määrittelystä herätti kuitenkin hämmennystä aina eduskuntaa myöten. Valtiovarainministeri Jyrki Katainen toteaa eräessä lehtikirjoituksessa (Hautamäki 2009), että ohjeistuksesta olisi pitänyt tiedottaa näkyvämmiin ja ajoissa.

7.4 Veroluokat

Nykyään perintöveroluokkia on kaksi. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat suoraan ylenevässä ja alenevassa polvessa olevat perilliset ja aviopuoliso. Puolison saanto kuolinpesästä voi johtua tämän perillisasemasta tilanteessa, jossa perittävällä ei ole rintaperillisiä, tai testamentista. Rekisteröidyn

parisuhteen eloonjäänyt osapuoli rinnastetaan samalla tavoin puoliseksi. Entiset puoliset ja rekisteröidyn parisuhteen entiset kumppanit kuuluvat toiseen perintöveroluokkaan. Aviopuoliseksi lasketaan vain se kenen kanssa vainaja oli kuolinhetkellä naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. (Puronen 2008b, 223–224.)

Avopuolisot rinnastetaan tietyin edellytyksin aviopuolisoihin. Perintö- ja lahjaverolain (12.7.1940/378) 11 §:ssä on suora viittaus tuloverolakiin (30.12.1992/1535). Tuloverolain 7§ 3. momentin mukaan aviopuolisoihin rinnastetaan sellaiset verovuonna avioliiton omaisissa olosuhteissa eläneet puoliset, joilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Samassa lainkohdassa aviopuolisoihin rinnastetaan myös kumppanit, jotka ovat aikaisemmin olleet keskenään avioliitossa. Pykälän merkitys on varsin pieni, sillä suurin osa avopuolisista kuuluu kuitenkin toiseen veroluokkaan. Entisen rekisteröidyn parisuhteen kumppanit kuuluvat kuitenkin aina toiseen veroluokkaan. (Puronen 2008b, 225).

Perittävän lapset kuuluvat ensimmäiseen veroluokkaan. Lapset kuuluvat ensimmäiseen veroluokkaan, vaikka isyyden suhteen olisi joitakin epäselvyyksiä. Perittävän ottolapset ovat verotuksellisesta näkökulmasta samassa asemassa kuin biologisetkin lapset. Tästä johtuen ottolapsia verotetaan siis myös ensimmäisen perintöveroluokan mukaan (ks. 2.2). Myös perittävän aviopuolison lapset kuuluvat ensimmäiseen veroluokkaan. (Puronen 2008b, 225–226.)

Toisen veroluokan muodostavat muut sukulaiset eli perittävät sisarukset, isovanhemmat jne. Nykyään toiseen veroluokkaan kuuluvat myös testamentinsaajat sekä muut, jotka ennen kuuluivat kolmanteen veroluokkaan. (Puronen 2008b, 227.)

Ennen vuotta 2008 veroluokkia oli kolme. Kolmanteen luokkaan kuuluivat siis sellaiset testamentin saajat, jotka eivät kuuluneet ensimmäiseen tai toiseen veroluokkaan. Tässä veroluokassa myös perintöveron määrä oli suurin. Usein on kuitenkin niin, että kolmanteen luokkaan kuuluvan suhde perilliseen on

hyvinkin läheinen, joten veroluokan poistaminen oli tästä syystä perusteltua. (Ossa 2009, 10.)

Taulukko 1. I Perintöveroluokka.

I veroluokka		
Verotettavan osuuden arvo	Veron määrä alarajan kohdalla	Vero % ylimenevästä osasta
20 000- 40 000€	100 €	7
40 000- 60 000€	1500 €	10
60 000€-	3500 €	13

Taulukko 2. II Perintöveroluokka.

II veroluokka		
Verotettavan osuuden arvo	Veron määrä alarajan kohdalla	Vero % ylimenevästä osasta
20 000- 40 000€	100 €	20
40 000- 60 000€	4100 €	26
60 000€-	9300 €	32

Oletetaan, että perillinen kuuluu ensimmäisen perintöveroluokkaan. Hänen perintöosuutensa arvo on 48 000 euroa. Omaisuuden arvo sijoittuu siis välille 40 000 – 60 000 euroa, joten vero alarajan kohdalla on 1 500 euroa. Ylimenevästä osasta maksetaan 10 prosenttia veroa eli $(48\,000 - 40\,000) \times 0,1 = 800$ euroa. Veron määrä yhteensä on siis $1\,500 + 800 = 2\,300$ euroa.

Hallitus kevensi perintöverotusta vuoden 2009 alusta. Kevennykset kohdistuivat lähinnä ensimmäisen perintöveroluokkaan, jossa veroprosentteja laskettiin kolme prosenttiyksikköä. Ennen vuotta 2009 toisen veroluokan prosentit saatiin kaksinkertaistamalla ensimmäisen veroluokan prosentit. Hallitus ei kuitenkaan halunnut keventää verotusta toisessa veroluokassa samassa suhteessa.

Toiselle veroluokalle luotiin siis vuoden 2009 alusta oma veroasteikkonsa. (Elonen 2008.)

Toisena ehdotuksena oppositiopuolueet olivat ehdottaneet, että alimman verotettavan tulon rajaa olisi nostettu 30 000 euroon nykyisestä 20 000 eurosta. Esitys olisi koskenut vain omaisia ja lähisukulaisia. Veroprosentteja oppositio ei olisi halunnut laskea lainkaan. (Vuoristo 2008.)

Huomionarvoista on muistaa, että perintöveroa ei suoriteta tavanomaisesta koti-irtaimistosta, jonka arvo ei ylitä 4 000 euroa. (Verohallinto 2010a.)

7.5 Puoliso- ja alaikäisyysvähennykset

Lisäksi on syytä huomata, että leskellä on oikeus 60 000 euron puoliso­vähennykseen. Tämä tarkoittaa, että lesken periessä hän saa 60 000 euroa perinnöstä verovapaana. Jos perinnön määrä jää alle 80 000 euroon, ei leski maksa lainkaan perintöveroa. Koska leski ei muutenkaan maksa perintöveroa alle 20 000 euron omaisuudesta, saa tämä näin ollen vähentää yhteensä 80 000 euroa. Ennen vuotta 2008 tämä summa oli 10 200 euroa. (Ossa 2009, 10.)

Alaikäisyysvähennys koskee sellaista suoraan alenevassa polvessa olevaa lähintä perillistä, joka ei perittävän kuolinhetkellä ollut täyttänyt 18 vuotta. Alaikäisyysvähennys on 40 000 euroa. (Aarnio & Kangas 2009, 347.) Alaikäisyysvähennys koskee vain vanhempansa menettänyttä alaikäistä. Vähennykseen ei näin ollen ole oikeutettu esimerkiksi perinnöstä luopumisen takia perinnön saava alaikäinen (Suomen yrittäjät 2010). Alaikäisyysvähennys ei siis koske automaattisesti jokaista alaikäistä perinnönsaajaa.

8 Nykyisyys ja tulevaisuus

8.1 Nykyisyys

”Ihmisen kuolema on pikemminkin jälkeenjäävien ongelma.” Thomas Mann

Thomas Mannin sanoissa piilee viisaus. Eihän kuollut enää murehdi elävien asioista. Kaikki kuoleman jälkeiset asiat jäävät muiden hoidettaviksi, ellei perittävä ole etukäteen itse järjestänyt jotain kuolemansa varalle.

Vainajan omaisuus saatettiin aikoinaan haudata hänen mukanaan, jotta hänellä olisi kaikki tarvittava valmiina siirtyessään tuonpuoleiseen. Vaikka tällaiset tavat eivät enää ole elinvoimaisia, pohditaan vainajan omaisuuden kohtaloa jo paljon ennen kuolemaa. Tätä saattaa mieltiä myös perittävä itse, laatiessaan testamenttiaan ja sen suomia vaihtoehtoja.

Testamenttausvallan tarjoamia vaihtoehtoja omaisuuden määrittämisestä on useita. Omaisuuttaan on mahdollista testamentata vaikka Eläinten ystävät ry:lle, jos näin tahtoo. Huomiota on kuitenkin kiinnitettävä mahdollisten rintaperillisten lakiosiin. Lakiosaa loukkaava testamentti voi siltä osin olla pätemätön (Norri 2007, 360).

Perintöasioiden hoidon voi järjestää monella tavoin. Yhtä ainoa oikeaa tapaa ei ole, vaan kunkin kuolinpesän on valittava oma tapansa pesän tilanteesta riippuen. Oman etunsa kannalta perintöasioihin kannattaa tutustua jo ennen kuin ne tulevat ajankohtaisiksi. Lakiteksti tuntuu usein käsittämättömältä, mutta onneksi perintöasioista on olemassa runsaasti kirjallisuutta ja oikeuskäytäntöä. Kuitenkin kuolinpesän osakkaan kannalta on hyvä löytää tärkeimmät seikat yhdestä paikasta. Näin perintöön liittyvien toimien seuraaminen on helpompaa kuolinpesän hallinnon edetessä.

Perillisten on myös tärkeää ymmärtää, ettei perintöä saa fyysisesti käsiinsä heti, vaan sitä ennen on laadittava yhtä ja toista asiakirjaa sekä huolehdittava

kuolinpesän veloista ja muista velvoitteista. Jos perilliset jakavat pesänvaroja omin päin, saattavat he joutua vastuuseen pesän veloista (Norri 2007, 369).

Huolellisuus ja maltti ovat perintäasioissa ehdottomia hyveitä. Eihän koskaan voi tietää milloin ihmisen kuolemasta tulee sinun ongelmasi.

8.2 Tulevaisuus

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta toisi läpi mennessään merkittäviä uudistuksia avopuolisoiden asemaan sekä varallisuudesta perintökysymyksissä. Seuraavassa pohditaan mahdollisen uuden lain ulottuvuuksia sekä keskitytään myös perintökysymyksiin avopuolisoiden kannalta.

8.2.1 Avoliittolaki

Avopuolisoilla ei tällä hetkellä ole perintöoikeutta toistensa omaisuuteen. He voivat tietysti testamentata omaisuuttaan samalla tavoin kuin aviopuolisotkin, mutta aviopuolison kaltaista perintöoikeutta ei avopuolisolla ole. (HE 37/2010.) Avioliiton vaikutus perintäasioihin on siis merkittävä. Vaikka puolisoiden olosuhteet vastaisivat avioliittoa, ei tällä ole juridista merkitystä, jos liittoa ei ole tosiasiallisesti solmittu.

Jos liitto purkautuu muusta syystä kuin kuoleman johdosta, ei avopuolisoilla ole avio-oikeutta toisen omaisuuteen. Kumpikin pitää oman omaisuutensa. Omaisuus katsotaan olevan sen, jonka nimissä se on. Avopuolison kuollessa, ei eloon jääneellä ole oikeutta pitää hallussaan edes asuntoirtaimistoa, vaan omaisuus siirtyy kuolleen perillisille. (Norri 2007, 54.) Avopuolisot voivat tosin liiton aikana sopia omaisuutensa jaosta, jos näin haluavat (HE 37/2010).

Nykyiset säännökset omaisuuden jakamisesta koskevat ainoastaan aviopuolisoita ja rekisteröityneen parisuhteen osapuolia. Avopuolisoilla ei ole mahdollista saada pesänjakajaa toimittamaan ositusta, sillä heidän välillään

toimitetaan vain omaisuuden jako. Mikäli jaosta ei päästä sopuun, on vaihtoehtona kanne kärjäoikeudessa. (HE 37/2010.)

Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (jatkossa avoliittolaki) määritteli avopuolison käsitteen. Lakia sovellettaisiin yhteistalouden purkautuessa. Kyse olisi siis yhteistaloudessa asuvista parisuhteen osapuolista, jotka ovat asuneet yhdessä vähintään viisi vuotta tai heillä on yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. Samat säännöt koskevat myös samaa sukupuolta olevia parisuhteen osapuolia. Esityksen mukaan vähimmäiskestoajalla on haluttu varmistaa parisuhteen osapuolen todellinen suojan tarve. (HE 37/2010.) Itse näkisin kuitenkin, että määräajalla estetään myös perusteettoman edun tavoittelun mahdollisuus. Lyhyessä avoliitossa on kuitenkin olemassa mahdollisuus, että toinen osapuoli ryhtyy yhteistalouteen saadakseen perusteetonta etua toisen varallisuudesta avoliiton purkautuessa.

Hallituksen esityksessä (HE 37/2010) on kuitenkin huomionarvoisesti tarkennettu, että kyse tulee olla nimenomaan parisuhteesta. Niin sanottu ”kämpis” –ajattelu jää tällöin esityksen tarjoaman suojan ulkopuolelle. Yhteisasumista ystävän tai opiskelukaverin kanssa ei siis lasketa lain tarkoittamaksi avoliitoksi, eikä yhteisasuminen tällöin aiheuttaisi mitään oikeudellisia velvollisuuksia tai oikeuksia varallisuusasioissa.

Muutoksena aikaisempaan lainsäädäntöön mahdollistetaan pesänjakajan hakeminen omaisuuden erottelua ja mahdollisten avustusten käsittelyä varten. (HE 37/2010.) Aikaisemmin ei ole ollut mahdollista hakea pesänjakajaa hoitamaan omaisuuden erottelua avoliiton purkautuessa. Mahdollisuus saada oikeuden määräämä pesänjakaja helpottaa omaisuuden jakamista merkittävästi, sillä raskasta riitaoikeudenkäyntiä ei välttämättä tarvitse käyttää lainkaan.

Oikeuden määräämä pesänjakaja suorittaa omaisuuden erottelun siten, kuin perinnönjaosta on säädetty. Tämä edellyttäisi avoliiton osapuolten sekä kahden esteettömän todistajan allekirjoituksia kirjallisesti tehtävään omaisuuden erottelukirjaan. Omaisuuden erottelu ei tarkoita, että omaisuuden

omistussuhteet muuttuisivat, mutta siinä yhteydessä on mahdollista purkaa esimerkiksi yhteisomistussuhteet. (HE 37/2010.)

Ehdotettu avoliittolaki ei ole siinä suhteessa ehdoton, etteikö sen säännöksistä voitaisi sopimuksin poiketa. Laissa halutaan säilyttää osapuolten mahdollisuus sopia omaisuudestaan ja muista varallisuus oikeudellisista kysymyksistä haluamallaan tavalla tehokkaasti. (HE 37/2010.)

8.2.2 Muutokset perintökaareen

Hallitus esittää perintökaaren (5.2.1965/40) 8 luvun muuttamista. 2§:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että avustukseen oikeutettujen henkilöiden piiriin lisätään avopuoliso. (HE 37/2010.) Kyseisessä pykälässä säädetään puolisolle pesästä myönnettävästä avustuksesta, jos hänen katsotaan tarvitsevan sitä toimeentuloonsa. Avustukseen on oikeutettu esimerkiksi tilanteessa, jossa eloonjääneen avopuolison toimeentulo on heikentynyt avopuolison kuoleman johdosta. Ilman painavaa syytä avustusta ei voida pesästä antaa, jos se loukkaa perillisen lakiosaoikeutta.

Ero on sinällään merkittävä, sillä tähän asti avopuolisolla ei ole ollut oikeutta saada avustusta kuolinpesän varoista. Kuitenkin avopuolisolla voi olla samanlainen taloudellisen tuen tarve kuin aviopuolisollakin. Tuen tarve ei siis ole sidoksissa avioliittoon. Hallituksen esityksessä (HE 37/2010) ei kuitenkaan ehdoteta eloonjääneelle avopuolisolle oikeutta hallita jäämistöä jakamattomana. Tällainen oikeus säilyisi edelleen vain aviopuolisolla.

8 luvun 2§:n 1 momentin muutoksen tarkoitus ei ole korvata esimerkiksi toimeentuloturvaa tai muita sosiaalietuuksia. Tarkoituksena on lähinnä helpottaa ja keventää avopuolison kuoleman johdosta mahdollisesti syntyneitä taloudellista notkahdusta. Kyseessä on siis perintökaaren tarjoama tukimahdollisuus, eikä sitä myönnetä automaattisesti ilman harkintaa. (HE 37/2010.)

Jos hallituksen esitys (HE 37/2010) menee eduskunnassa läpi, turvaisi se huomattavasti paremmin avopuolison asemaa. Huolimatta siitä, että suhde oli

avoliitto, toisen äkillinen kuolema voi jättää eloonjääneen puolison taloudellisesti ahtaalle. Etenkin asumisen turvaaminen olisi tällaisessa tilanteessa ehdottoman tärkeää.

LÄHTEET

Aarnio, A. & Kangas U. 2009. Suomen jäämistöoikeus 1. Perintöoikeus. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Talentum.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2008. Suomen jäämistöoikeus 2. Testamenttioikeus. 4., uudistettu laitos. Helsinki: Talentum.

Asianajotoimisto Legistum Oy. 2010. Testamentin moite. Viitattu 13.11.2010. www.testamenti.fi > testamentin moite.

Avioliittolaki 13.6.1929/234.

Elonen, P. 2008. Perintöveron II-luokalle luodaan oma asteikko. Helsingin Sanomat 21.22.2008. Viitattu 5.11.2010. www.hs.fi/arkisto

HE 37/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Hautamäki, J. 2009. Perintöveron muutokset tutkitaan vielä ministeriössä. Helsingin Sanomat 18.12.2009. Viitattu 8.10.2010. www.hs.fi/arkisto

Isyyslaki 5.9.1975/700.

KKO 2010:63. Korkein oikeus.

KKO 1991:8. Korkein oikeus.

KKO 1987:131. Korkein oikeus.

KKO 1985-II-113. Korkein oikeus.

Konkurssilaki 2.20.2004/120.

Koponen, J. 2005. Kuolinpesän osakkaan opas. 7., uudistettu painos. Helsinki: Verotieto.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950.

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228.

Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 22.12.2005/1142.

Mikkola, T. 2010. Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa. 2., uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro

Norri, M. 2007. Perintö ja testamentti. Käytännön käsikirja. 5., uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Ossa, J. 2006. Perhe, perintö ja verotus. Helsinki: WSOYpro

Ossa, J. 2009. Perinnön ja lahjan verokohtelu. Helsinki: WSOYpro

Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378

Perintökaari 5.2.1965/40

Puronen, P. 2008a. Näin teen perukirjan itse. 4., uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Puronen, P. 2008b. Perintö- ja lahjaverotus. 9., uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Suomen Yrittäjät 2010. <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/verotjarahat/verotus/perintojalahjavero/>. Viitattu 8.11.2010.

Tuloverolaki 30.12.1992/1535

Opasmedia 2010. www.lakiopas.com > testamentti > testamentin säilyttäminen. Viitattu 21.20.2010.

Verohallinto 2010a. Viitattu 8.11.2010. www.vero.fi > vero-ohjeet > Perintöverotus.

Verohallinto 2010b. Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. 738/36/2010. Viitattu 27.10.2010. www.vero.fi > Vero-ohjeet > Verohallinnon ohjeita.

Vuoristo, P. 2008. Perintöveron alennus äänestäen läpi eduskunnassa. Helsingin Sanomat 10.12.2008. Viitattu 5.11.2010. www.hs.fi/arkisto.